

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XIII рік видання. № 226, квітень, 2013

*І чужому навчайтесь,
У свого не учуйтеся...*
Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Перша друкована книжка українського автора побачила світ 530 років тому*
- ❖ *Михайло Мачока – перший в Румунії лауреат премії Всеукраїнського культурно-наукового фонду Т. Шевченка*
- ❖ *Андрій Плішка:
«Бурлацькі та чумацькі пісні»*
- ❖ *Василь Цаповець відійшов у блакить неба*
- ❖ *Шуміла гроза (Оповідання)*
- ❖ *Перлини всесвітньої літератури
Європейська література періоду
Середньовіччя. Франсуа Війон (V).*
- ❖ *«Мов револьвер,
до уст підношу квітку...» (Поезії)*
- ❖ *500 леїв
(Оповідання із циклу «Промахи»)*
- ❖ *Від поламаних крил до високого лету
(Уривок з оповідання)*
- ❖ *Небилиці з дідусевої скарбниці*
- ❖ *Писанка – символ українського народу*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Шановні Імпаті!

Провід Союзу українців Румунії
і редакція журналу «Наш голос»
віттають Вас із Світлим святом Воскресіння Христового
та бажають Вам великого людського щастя, міцного здоров'я
і веселих Великодніх свят.

Христос воскрес! Воїстину воскрес!

З Великоднем! З Христовим Воскресінням!
Здоров'я! Миру! Успіхів у праці!
Помолимося за душі спасіння
У колі друзів, в радості і щасті.
Паски посвятим і згадаєм рідних,
Які від нас у вічність відійшли.
Дай Боже всім з Великоднем погідним!
У злагоді й достатку щоб жили!

Володимир АНТОФІЙЧУК, професор Чернівецького і Сучавського університетів

ПЕРША ДРУКОВАНА КНИЖКА УКРАЇНСЬКОГО АВТОРА ПОБАЧИЛА СВІТ 530 РОКІВ ТОМУ

У перші десятиріччя після винаходу німецького інженера Йоганна Гутенберга кількість друкованих книжок невинно зростала, але це стосувалося тільки небагатьох європейських держав. Одна з інкунабул, тобто книг, надрукованих в Європі 1440-1500 рр., належить вихідцеві з України. 530 літ тому, 7 лютого, в римській друкарні вийшла у світ невелика книжка «Прогностична оцінка поточного 1483 р. магістра Юрія Дрогобича із Русі, доктора мистецтв і медицини славетного Болонського університету». Ця подія стала епохальною в історії європейської науки і книгодрукування. А для співвітчизників автора книги вона важлива ще й тим, що започаткувала історію друкування книг українських учених і письменників.

Юрій Дрогобич (близько 1450 – 1494) – син дрібного міщанина Михайла Доната Котермака із старовинного українського міста Дрогобича, відомого вже в часи Київської Русі як одного з найбільших солеварних центрів.

Закінчивши школу в рідному місті і Львові, Юрій жадав здобути найвищу за тогочасними стандартами освіту. Тому, як і чимало тодішніх українських юнаків, подався у Європу. Там уже з XII – XIII ст. діяла досить розгалужена сітка університетів. Вихідці з України навчалися в Італії, Німеччині, Франції, Польщі, Чехії. Не всі вони поверталися на батьківщину, але незмінно підкреслювали свою етнічну приналежність додатком до прізвища слова Русин, Роксолянин, Рутенець, тобто українець.

Жадоба знань спочатку привела Юрія Дрогобича до Краківського університету. У 1470 році він удостоюється тут ступеня бакалавра і продовжує навчання. Штудіює Арістотеля, вивчає математику, геометрію і особливо астрономію. Це дало йому можливість успішно скласти іспит на ступінь магістра (1473).

Але юнак прагне більшого і відправляється до найавторитетнішого в тодішній Європі вищого навчального закладу – Болонського університету, заснованого 1119 року. Там найбільше уваги приділяє астрономії та медицині і невдовзі здобуває

звання доктора філософії, стає професором Болонського університету (1478). Але матеріальні нестатки примушували його щоденно витратити багато часу на влаштування побуту. «Багато міг би я досягнути в науці, якщо б не мусив турбуватися про найнеобхідніше», – писав він 6 лютого 1478 р. у листі до краківського знайомого Миколи Чепеля.

У 1481 р. Юрія Дрогобича обирають ректором Болонського університету. Перебуваючи на цій посаді, він стежив за порядком запису студентів, складав розклад лекцій, встановлював порядок оплати професорів і контролював їхню працю, навіть був суддею в цивільних та кримінальних справах, що стосувалися студентів та викладачів. Він читав також ранкові лекції з медицини по святкових днях, що вважалося привілеєм ректорів, і незабаром отримав ступінь доктора медицини.

Під час перебування в Болоньї Юрій Дрогобич як професор і ректор підтримував тісні зв'язки з визначними італійськими вченими-гуманістами, зокрема з професорами Джіроламо Манфредо та Джованні Гарцони.

У 1488 році Юрій Дрогобич повертається до Краківського університету, де до кінця своїх днів працював професором медицини й астрономії. Водночас він займався медичною практикою і навіть здобув титул королівського лікаря. На думку дослідників, цей магічний титул був мрією кожного, хто мав вищу медичну освіту і надавався лише висококваліфікованим спеціалістам.

Юрій Дрогобич мав багатьох талановитих учнів, у числі яких був і видатний астроном Микола Коперник. Історія зберегла ім'я ще одного відвідувача занять професора Дрогобича – Андрія з міста Сібіу, що в центральній частині теперішньої Румунії.

Юрію Дрогобичу належить кілька наукових праць, одна з яких – «Прогностична оцінка» – була надрукована, як уже відзначалося, окремою книжкою. До речі, 1968 року репринтне її видання здійснив Ярослав Ісаєвич. Слід відзначити, що цей учений зробив дуже багато для дослідження життя і

діяльності Юрія Дрогобича. На цю тему він написав понад 30 наукових праць та історичну повість.

За формою і змістом «Прогностична оцінка» – астрологічний календар, в якому на основі аналізу різних небесних явищ здійснено передбачення про земні події. У Болонському університеті лектори астрономії (астрології) повинні були складати прогностик і календар руху планет. Це було традицією епохи Відродження, коли інтерес до астрології значно посилювався. Трактат подавав також відомості із різних наук – астрономії, метеорології, географії, філософії, медицини. Це ціла тогочасна енциклопедія, в якій йдеться про небезпеку епідемій, про занесення до Риму численними мандрівниками пошесних хвороб та про заходи перестороги. Отцем міста автор радить відповідні раціональні заходи, а мешканцям – постійну пильність. У книзі подаються також його розрахунки календарів небесних явищ для різних географічних регіонів. Особливо цікаво, що у своїй праці Юрій Дрогобич зробив першу в історії спробу визначити географічні координати деяких місць своєї далекої, але не забутої вітчизни – Галицької Русі, Поділля та ін.

«Прогностична оцінка» відкривається віршованим вступом, теж написаному в дусі ідей Відродження. Він присвячений папі римському Сікстові IV. У ньому Юрій Дрогобич висловлює своє обурення з приводу того, що дехто з учених друкує праці, «дбаючи щонайпильніш про честолобство та зиск». Натомість сам підкреслює, що свої книжки випускає у світ з єдиним бажанням: «Хай буде користь від них роду людському в житті». Учений-гуманіст заявляє, що результати його праці мають сприяти розумному вирішенню різних проблем, відверненню усіляких загроз, передбаченню майбутнього. У світлі гуманістичних ідеалів він оспівує розум, який робить людину могутньою:

Обшири неба для наших очей незбагненно великі,

Розумом легко, проте, можемо їх досягнути.

Віршований вступ свідчить про неабиякий літературний хист Юрія Дрогобича. За строфічною будовою – це так званий елегійний дистих, тобто строфа, яка складається з гекзаметра в першому рядку та пентаметра у другому. Така віршова організація твору, започаткована в античній поезії,

вимагає лаконічного й афористичного викладу думки. Крім того, поет щедро послуговується образами, запозиченими з античної міфології. Спершу він звертається до Мінерви, покровительки наук і мистецтва, а відтак – до Венери, Юпітера, Марса. Це, з одного боку, увиразнює характер поетичного мислення, а з іншого, – ще раз підкреслює ренесансний світогляд автора «Прогностичної оцінки».

Ім'я українського ученого й поета намагалися привласнити іноземні держави – Польща і Росія. Так, в одному з номерів Санкт-Петербурзького «Нового часу» за 1900 рік Юрій Дрогобич називався як перший... росіянин, що надрукував свою книгу. Такою ж претензійною була і публікація радянського дослідника М. Оборіна під назвою «Першодрукована книга першого російського доктора медицини», хоч славетний українець ніякого відношення до російської, в теперішньому розумінні цього слова, науки не мав. Сучасний російський історик Роман Бріль у збірнику «Россия и Европа: историко-культурные параллели» (2006) опублікував статтю під назвою «Юрій із Росії: видатний астролог XV століття», в якій безсоромно стверджує, що «Юрій Котермак уписує Росію в загальносвітовий контекст».

Сам Юрій Дрогобич не без гордоців постійно називав себе Георгієм з Русі, представляючи цим саме Русь-Україну, а не якусь іншу державу. Згадуючи в «Прогностичній оцінці» рідний край, він підкреслює, що Львів і Дрогобич належать не до Польщі, а до Русі, під якою розуміє володіння галицько-волинського короля Данила.

Отже, є усі підстави вважати Юрія Дрогобича першим українським автором друкованої книжки. Крім того, він одним із перших з-поміж українців удостоївся звання доктора медицини і доктора філософії. Також йому першому випала честь стати українським латиномовним поетом. Народжений епохою Відродження, славетний поет, учений і педагог пропагував гуманістичні ідеали, поширював в європейських університетах передові освітянські принципи, виховував талановиту молодь з багатьох європейських держав. З огляду на це діяльність Юрія Дрогобича слід розглядати не тільки в національному, а й у міжнародному вимірі.

Юрій Дрогобич

Іван ДУБОВИЧ, м. Львів

МИХАЙЛО МАЧОКА – ПЕРШИЙ В РУМУНІЇ ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНО-НАУКОВОГО ФОНДУ Т. ШЕВЧЕНКА

Михайло Мачока, перший заступник голови Союзу українців Румунії, голова Сатумарської повітової філії Союзу українців Румунії, став першим в Румунії лауреатом премії Всеукраїнського культурно-наукового фонду Т. Шевченка «У своїй хаті своя й правда і сила, і воля».

Народженого 24 квітня 1932 р. в селі Ремети Марамороського повіту (Румунія) Михайла Мачоку я знаю з дитинства. Певний період (в 1960-х роках) він працював на посаді голови Колективного господарства села Ремети, про що мені багато розповідали мої батьки. Зі слів моїх батьків запам'ятав наступне: «Найкращі результати й успіхи в Колективному господарстві села Ремети були в період керівництва Михайла Мачоки. Він створював усі умови, щоб жителі села мали можливість працювати й відповідно забезпечувати свої матеріальні та фінансові потреби. Шукав різні джерела заробітку для жителів Реміт. У складних життєвих умовах пан Мачока сприяв у наданні допомоги (матеріальної, фінансової та ін.) односельчанам для будівництва житла та ін. Пізніше, коли пан Мачока працював на інших посадах (секретар з аграрних проблем району Сіґет, голова Колективного господарства повіту Сату Марє та ін.), він продовжував допомагати односельчанам».

Сьогодні, коли в мене склалася своя думка про Михайла Мачоку, можу стверджувати, що він – дуже відповідальна людина, добрий організатор і керівник. Як перший заступник голови Союзу українців Румунії і голова Сатумарської повітової філії Союзу українців Румунії (з 09.04.2000 р.), Михайло Мачока активно співпрацює із органами влади для вирішення проблем етнічних українських меншин не лише Сатумарського, але й інших повітів Румунії. З його ініціативи та активної участі повітова і міська ради Сату Марє виділили кошти для встановлення погруддя Тараса Шевченка в

м. Сату Марє. Пан Мачока також брав активну участь у встановленні погруддя Тараса Шевченка в місті Тульчі. Він був ініціатором договору про транскордонну науково-технічну співпрацю між повітом Сату Марє і Закарпатською областю. Сприяв реалізації проекту міст-побратимів між Негрешть, Оаш (Румунія) і Тячів (Закарпатська область, Україна). Сприяв у реалізації європейських проектів, ініціаторами яких виступали міська і повітова ради Сату Марє, із залученням партнерів з України. Михайло Мачока був ініціатором уведення вивчення української мови в селі Мікула (повіт Сату Марє). Він же – ор-

Біля погруддя Т. Шевченка в Сату Марє
(зліва направо): Іван Дубович, Людмила Красицька,
Михайло Мачока, Тетяна Конончук, Степан Бучута

ганізатор багатьох заходів із вшанування пам'яті Тараса Шевченка, жертв Голодомору, заходів, приурочених Національному Дню України і Дню Конституції України, а також численних симпозиумів, міжетнічних культурних заходів тощо. Брав участь у багатьох міжнародних конференціях (Україна, Угорщина, Словаччина, Данія та ін.) з питань транскордонного співробітництва. Сприяв у наданні допомоги (матеріальної, фінансо-

вої та ін.) бідним сім'ям. Михайло Мачока послідовно здійснює вагомий внесок у розвиток української національної самобутності та зміцнення культурних і ділових зв'язків між Румунією та Україною, проводить активну подвижницьку діяльність на терені української культури, активно працює в українських організаціях Румунії, особливо повіту Сату Марє, метою яких є збереження, вираження та заохочення етнічної, мовної, культурної та релігійної свідомості громадян, які належать до української меншини Румунії. Ці та інші важливі дії свідчать про те, що Михайло Мачока вповні заслуговує цієї високої нагороди. Зазначу, що премії Всеукраїнського культурно-наукового фонду Т. Шевченка «У своїй хаті своя й правда і сила, і воля» присуджуються щорічно (дві для українців з України й одна для української діаспори). Як правило, вручення диплому лауреата Премії проходить в Каневі біля могили Тараса Шевченка. Оскільки Михайло Мачока не зміг приїхати в Україну 14 вересня 2012 р. на урочисту церемонію, то уповноважив мене представляти його на цьому заході. Для мене це були особливі незабутні хвилюючі моменти... Безперечно, хотілося, щоб Диплом лауреата вручила Михайлу Мачоці Людмила Красицька, праправнука Тараса Шевченка, президент Всеукраїнського культурно-наукового фонду Т. Шевченка, і на превелику нашу радість вона приїхала в місто Сату Марє. На заході вручення Михайлові Мачоці Диплому лауреата були присутні префект повіту Сату Марє Євгеніу Аврам, мер міста Сату Марє Койка Дорел, інші представники повітової та місцевої влади Сату Марє, генеральний консул України в Румунії Василь Боєчко, завідувач кафедри української філології та культурології Академії адвокатури України (м. Київ) професор Тетяна Конончук, голова Союзу українців Румунії пан Степан Бучута, почесний представник української громади Румунії Васіле Моїш (колишній заступник голови Сенату Румунії), голови повітових філій Союзу українців Румунії, журналісти, науковці та інші.

Першому в Румунії лауреату премії Всеукраїнського культурно-наукового фонду Т. Шевченка Михайлу Мачоці від щирої душі бажаю міцного здоров'я, нових досягнень, нових вражень і великих успіхів.

ПІДТРИМАЙТЕ ДОБРУ СПРАВУ

Допоможіть українцям відкрити для себе Румунію, а румунам – Україну!

В рамках роботи Посольства України в Румунії щодо поглиблення всебічного співробітництва між Україною та Румунією, 1 квітня 2013 року (це не жарт), розпочато Проект – «Статті до Вікіпедії»: Представлення України (Румунії) в румунській (українській) версії Вікіпедії.

Існує такий жарт, що якщо тебе немає в Інтернеті, то тебе взагалі на цьому світі не існує. Дуже часто першоджерелом інформації для сучасної людини виступає Вікіпедія. Тим більше, коли мова йде про інформацію, яка стосується іноземної країни. Навіть поверхневий аналіз української Вікі показує, що українці практично позбавлені можливості знайти тут більш-менш повну інформацію про основні міста, постаті, літературу, культуру, історичні та наукові події в Румунії. Не краща ситуація і щодо представлення України у румунській версії енциклопедії. На виправлення цього недоліку і спрямований наш проект.

Українська громада в Румунії, так само, як румунська в Україні є унікальними носіями двох мов, двох культур, двох історій. Тому, на нашу думку, саме вони, в першу чергу, можуть допомогти у реалізації даного конкретного проекту.

Звертаємось до всіх, хто може перекладати з української на румунську і навпаки, а також з англійської на ці дві мови (багато якісних статей про Україну та Румунію міститься в англомовній версії Вікіпедії).

Про все, що буде Вами зроблено, а також про свої думки, ідеї та пропозиції обов'язково повідомте нам: наша електронна пошта ukr_centra@clicknet.ro (з метою популяризації зазначених матеріалів Посольством заведено «РЕЄСТР статей Вікіпедії, у написанні, редактуванні та перекладі яких взяли участь Друзі Посольства України в Румунії»). Про всю спільно зроблену роботу ми періодично інформуватимемо на нашій сторінці на Facebook https://www.facebook.com/embassyua.ro?ref=tn_tnmn. Дуже сподіваємось на Вашу підтримку!

Посольство України в Румунії

Іван КІДЕЩУК

АНДРІЙ ПЛІШКА:
«БУРЛАЦЬКІ ТА ЧУМАЦЬКІ ПІСНІ»

Андрій Плішка – відомий буковинський композитор, заслужений вчитель України, доцент кафедри музики Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, завідувач секції диригування, викладач теорії і методики музичного виховання, сольфеджіо диригування, хорезнавства, хорового класу і практикуму роботи з хором. Лауреат літературно-мистецької премії ім. Сидора Воробкевича і член Національної всеукраїнської музичної спілки, Андрій Плішка – невідомий музикознавець, композитор, хормейстер, диригент, фольклорист і громадський діяч, керівник майстерської асистентської практики, автор-укладач програми церковно-музичної культури та церковного співу у філософсько-теологічному факультеті Київської духовної академії УПЦКЛ, голова парафіянської ради і регент хору у побудованому ним храмі Пресвятої Трійці і УПКЦЛ, диригент-хормейстер народного студентського хору «Резонанс», який завоював гран-прі Всеукраїнського конкурсу «Чисті роси» і всеукраїнського фестивалю хорового мистецтва «Співає юність України» тощо.

Творчий здобуток Андрія Плішки зараз нараховує понад п'ятнадцять навчальних посібників, з яких пригадаємо: «Хорові твори – хрестоматія диригування I – VI випуск», «Хорові диригенти буковинського краю», «Українські церковні піснеспіви», «Літургія Івана Златоуста», «Служба Божа» К. Стеценка, «Канон Андрія Критського», «Церковні канони», «Словник церковних музичних термінів», «Буковинські композитори», «Бурлацькі та чумацькі пісні», а також власні вокально-хорові твори. Андрій Плішка закінчив і здав до друку у видавництво «Бук-Рек» «Пісенну шевченкіяну», розпочату покійним Кузьмою Смалем та мною із народними та авторськими піснями України та Румунії. Хочу наголосити, що це перший пісенник такого роду, присвячений двохсотим роковинам від дня народження Тараса Г. Шевченка. Надіємось, що він же допоможе довершити й інший розпочатий нами проект «Пісні Мараморощини».

* * *

Збірник Андрія Плішки «Бурлацькі та чумацькі пісні» (видавництво ЧНУ – Рута, Чернівці, 2011) «є виправданням певної і рішучої потреби широкої популяризації української народної пісні в її маловідомих, незаспіваних зразках, розкиданих по різних виданнях» (А. Плішка, «Передмова», с. 3). Це одна з найцінніших антологій української народної пісні, створена за критеріями вартості з метою відкриття і повернення сучасному українському світу найкращих пісенних перлин, зокрема їхніх мелодій, призабутих протягом часу, яких укладач зібрав з різних видань, даючи прекрасний тематичний матеріал сучасникам і, зокрема, майбутнім спеціалістам, бо пісенник-посібник адресований, в першу чергу, студентам ВУЗ-ів.

Пісенник вміщає вісім розділів: «Бурлацькі пісні», «Чумацькі пісні», «Козацькі та історичні пісні», «Рекрутські пісні», а також

«Дівочі й жіночі пісні», «Побутові та жартівливі пісні», «Дитячі пісні й веснянки». Відкривається він загальною передмовою, а кожний його розділ очолюється окремими аналізами, як і годиться справжньому посібнику для студентів музично-педагогічних спеціальностей, і не тільки.

Селекцію народних пісень Андрій Плішка проводить, основуючись на відомих і чистих народних джерелах Лисенка, Квітки, Конощенка, Степового, Леонтовича, Стеценка, Ревуцького і ін. давніх спеціалістів, – як він сам підкреслює у передмові, – для того, щоб сучасні й майбутні композитори використали вузько-музичні, тобто менш знайомі матеріали у творчій музичній роботі і, звичайно, в хорових справах.

Пісенник-посібник «Бурлацькі та чумацькі пісні» Андрія Плішки представляє нам чимало рідкісних народних пісень із давнього репертуару України, бо чумакування (від тюркського чумдіжка, чумак-купець) починає з XIV-XV століть важкими дорогами, якими подорожували купці у Крим, до берегів Чорного та Азовського морів, рідше у Молдавію та Угорщину за життєво необхідними товарами (найчастіше сіль та риба), а бурлацтво народжується після скасування кріпацтва (1861 р.), тому бурлацькі пісні, в основному, про голу бідноту, людей без притулку, що поневірилися чужими землями та мріяли про кращу долю:

«Ніхто не заплаче по білому тілу,
По бурлацькому, (2)
Ні отець, ні мати, ні брат, ні сестриця,
Ні жона його, (2)
А тільки заплаче по білому тілу
Товариш його». (2)
(«Забілили сніги, забілили білі», с. 11)

А цю пісню, як і багато інших, любив Тарас Шевченко, бувало, співав на самоті або для своїх друзів, часто й серед простих людей, кріпаків з-поміж яких і сам піднявся:

«Гей! Гей! Гей! Та хто лиха не знає,
То нехай мене питає,
Та гей же гей, та й гей.
Та виріс я в наймах, в неволі,
Та не знав я долі ніколи».
(«Чумацькі пісні», с. 31).

Або:
«Налетіли сірі гуси
На став жирувати,
Наїхали чумаченьки
В село зимувати».

Пригадаємо, що, будучи ще маленьким, Тарас заблудив, і чумаки привезли його з Кирилівки додому в Моринці. Напевно, він не раз чув, як чумаки співали, тим паче, що в цей період сироти, бідні самітні хлопці, часто наймитували у багатих чумаків,

бувало, що й ходили в далекі мандри з ними і траплялося, що втрачали життя. Таких пісень в пісеннику – 24, а козацьких, історичних та рекрутських – близько 90, і багато з них, як стверджують сучасники, співав Т. Шевченко «з таким чистим, щирим чувством, що ледве який артист-співак виразив би краще» (Див. «Біографія Т. Шевченка за спогадами сучасників», Київ, 1958, с. 251). Їх А. Плішка ввів у новий пісенник «Пісенна Шевченкіана», вихід якого запланований на 2014 р.).

Бурлацьким та чумацьким пісням характерний глибокий драматизм, часто ліричні сповіді наповнюються баладними сюжетами («Ой, горе, горе калині при долині», «Та болять ручки та болять ніжки», «Ой з-за гори та із-за кручі», «Ой ходив чумак», «Гуляв чумак на риночку»).

Якщо бурлацькі пісні переповнені сумом і безнадійністю, то в чумацьких піснях, що подобають до козацьких, уже переплітаються ноти мужності і драматизму, трагічності і радості, а то й романтики, мрій-надій:

«Постій, чумак, постривай,
Шляху в людей розпитай,
Гей, гей, чи не заблудився.
Мені шляху не питать,
Прямо шляхом мандрувать,
Гей, гей, долю доганять»
(«Над річкою беріжком», с. 29).

І козацька доля була нещасливою, самотньою: без родини, без коханої дівчини, тільки зброя і надія, що будь-коли обривалась:

«Ти, дівчино, і щаслива (...)
А я бідний, безталанний:
Степ широкий – то ж мій світ,
Гостра шабля – вся родина,
Сивий коник – то ж мій брат»
(«Там, де Ятрань круто в'ється», с. 70).

Або:
«Із-за гори сніжок летить,
А в долині козак лежить,
Що в головах ворон кричаче,
А в ніженьках коник скачаче»
(«Ой, на горі огонь», с. 78).

Останній зразок з давньої козацької пісні, трагічний, передався народними варіантами в рекрутські та жовнірські пісні, пізніше в українському фольклорі (див. «Вітер віє, трава шумить» (Україна), «Ой у лісі трава шумить» та «Ой у полі трава шумить» (Румунія, Буковина)) майже з такими ж сумними мелодіями, як і румунська дойна або балада «Міоріца».

Існують баладні пісні про Сагайдачного, Мороза, Супруна, включені А. Плішкою до історичних, які й сьогодні співаються в Добруджі, де була Задунайська Січ, та навіть на Буковині в Румунії, з тією самою назвою та подібною мелодикою: «Ой, на горі там жінці жнуть», «Ой, не знав козак», «Ой Морозе, Морозенку», «Горе тій чайці» у Добруджі; «Ой, на горі там жінці жнуть», «Стоїть явір над водою» на Буковині.

Тоже знайомі на території України і Румунії, зокрема на Буковині, народні пісні: «Ой, на горі жито», «Зеленеє жито, зелене», «Ой, не шуми, луже», «Копав же я криниченьку», «По той бік гора», хоч вони відрізняються частково як словами так і мелодіями (див. «Пісенні скарби Негостини» (2006) та «Буковина, рідний краю» (2003, Кузьма Смал та Іван Кідещук).

«Дівочі та жіночі пісні» (74) оспівують долю дівчат та жінок, красу кохання і молодості, радість щасливого життя і біль розлуки, щастя материнства і горе сирітства, скороминулість молодості тощо. Дівоча і жіноча лірика, як підкреслює А. Плішка, «завжди зворушує щирістю й безпосередністю», різноманітністю мелодики, якою передається широка гама почуттів.

Різноманітністю життєвих сцен і багатством мелодійності визначаються і «Побутові та жартівливі пісні» (71), які тематично взаємодіють, відрізняючись ліризмом та інтимністю – перші і висміюванням та жартами – другі. Треба зауважити,

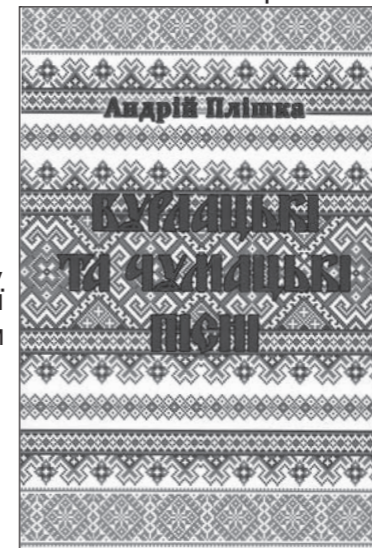
що з обох категорій пісень («Дівочих та жіночих» й «Побутових і жартівливих») багато побутують і на румунській Буковині, зокрема, це романси та пісні про кохання: «Ой, під горою кам'яною», «Ой, з-за гори кам'яної», «Ой піду я полем-лугом», «Ой піду я лугом-тугом», «Да шумлять верби в кінці греблі», «Та туман яром», «Болить моя головочка», «Налетіли журавлі, прилетіли журавлі», так само, як і давні-предавні пісні-щедрівки: «Ой, у Львові», «Ой, там за горою», «Щедрик, ведрик, щедрівочка, прилетіла ластівочка» і ін., що свідчить про консервативність українського фольклору в Румунії, поруч з новішими жартівливими піснями: «В нас в селі весілля буде, гей, гей», «Як комар задумав», «Ой, дуб, дуба-дуба» і ін. (Див. пісенники Кузьми Смал та Івана Кідещука).

Останній розділ: «Пісні дитячі та веснянки» – дуже багатий на пісні-ігри, улюблені всіма дітьми України. На жаль, таких пісень в українців Румунії майже немає, бо вони давно загубились разом з веснянками та календарною обрядовістю землеробства.

Все ж таки, деякі з дитячих пісень вивчаються зараз в дитячих садках та в початковій школі, як «Вигрій, вигрій, сонечко», «Два когути червоненькі», «Ходить гарбуз по городу», «Диви, диви», «А я рак неборак», «Іди, іди, дошкику» тощо.

Пісенник і навчальний посібник «Бурлацькі та чумацькі пісні» – зразковий не тільки зазначеними вище рисами, а й своїми коментарями з мистецької точки зору (словесної та музичної), він справді допоможе майбутнім спеціалістам і цінителям пісенного фольклору.

Андрій Плішка створив прекрасну книгу, до якої увійшли дорогі перлини українського скарбу – народні пісні, які побутують не лише в Україні, а й в Румунії (на Буковині і в Мараморщині, Банатах і Добруджі), що доказує невмирущість української народної пісні, її невід'ємність від культури українців з усіх усюд.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (V)

– ПОПЕРЕДНИКИ –

(Продовження з № 225)

У попередній статті журналу «Наш голос» (ч. 225 за березень 2013 р.) йшла мова про те, як поодинокі мовні україністичні зацікавлення починають з'являтися у Румунських Країнах, починаючи із XVII ст. у заініційованих «батьком» румунської філології як науки Богданом Петрічейку Хаждеу (1838-1907) лексико-етимологічних слов'янсько-румунських дослідженнях давніх грамот, писаних старослов'янською (староболгарською; порум. *limba slavă (bulgară) veche* чи *paleoslavă*), прийнятою від болгар, до імперії (існуючої до 1018 р.) яких, як одностайно вважають румунські історики Д.Ксенопол¹, Д.Ончул², Н.Йорґа³, мовознавець Іоан Богдан⁴ і ін., належали румуни, будучи їм підлеглими.

Старослов'янську мову прийнято церквою й адміністрацією, завдяки чому на цій мові відбувалося богослужіння, писалися грамоти у воєводських канцеляріях, видавалися церковно-служебні книги, уже починаючи з XIII, XIV і XV століть, а переважно з XVI ст., від коли, як зауважив Н.Йорґа, старослов'янська мова писаних румунських грамот починає відрізнятися від мови тогочасних болгарських грамот. Це доказ того, що старослов'янська мова і православ'я, відзначає Д.Ончул, так «вкорінилися» серед румунів, що опановували (румунське) інтелектуальне життя і в XVII ст.». Монахи, жартома відзначав Н.Йорґа, на цій мові оспівували навіть і героїчні подвиги воєводи Стефана Великого.

З метою належного використання старослов'янської мови у державно-адміністративних, церковних та літературно-культурних справах засновуються школи для її вивчення та друкарні. Перша румунська школа заснувалася 1495 р. у Шеях Брашова (*Șcheii Brașovului*) разом із спорудженням церкви Святого Миколи, школа, в якій дяки і священники вивчали старослов'янську мову для богослужіння та переписування культурних книг.

Відкриття типографій та заснування шкіл набувають нечуваній до тоді розмаху у першій половині XVII ст., коли, як відмічає випускник, згодом професор українського відділення Бухарестського університету академік Дан Хорія Мазілу, «Україна поступово стає помітною культурною силою Європейського Сходу», і між українцями та румунами встановлюється справжній культурний «діалог»: серед румунів поширюються численні книги, написані такими випускниками Києво-Могилянської колегії, як Галятовський, Баранович, Яворський і ін. Румунська література входить у контакт з українськими формами барокових жанрів, «розвиває (їх) у власних видозмінах, чим, відзначає Мазілу, сприяється її інтеграція у європейську традицію», – питання, всесторонньо вивчене ним у ряді монографій. Але про це – пізніше, тепер поки що – тільки про попередників сучасної українки.

Благодійний вплив Києва на розвиток румунського шкільництва, літератури, культури вирішально подіяв завдяки Петру Могили, як це впливає з ряду попередніх досліджень⁵.

Паралельно з відкриттям типографій на румунських землях заснуються вищі воєводські школи (*școli domnești*), як школа господаря Молдови Васіле Лупу в Яссах (1640) при храмі Трьохсвятителів (*Trei ierarhi*), де діяла і типографія. Васіле Лупу звернувся до митрополита Києва Петра Могили, і 1640 р. звідти прибула група українських викладачів на чолі із Софронієм Почаським, який у Києво-Могилянській академії викладав риторику латинською мовою, а в Яській вищій школі він пробув до 1647 р., коли після смерті Петра Могили у Яссах починає переважати грецькомовне навчання. У тодішній столиці Волощини Тирґовіште під час панування господаря Матея Басараба теж була заснована слов'янська школа (без викладання латини), керована освіченим боярином Удріште Нестурелом, викладачі будучи теж з Києва. Слов'янські школи нижчого рівня діяли у XVII ст. при монастирях,

як, наприклад, школа з Редешень (Молдова). У Волощині від певного часу уводиться і вивчення румунської мови, як, наприклад, у Бухарестській школі при монастирі Святого Георгія Старого (*Sfântul Gheorghe Vechi*) та у школі з Кимполунга, заснованій Раду Нестурел-ом.

Основним й єдиним посібником викладання слов'янської мови у всіх слов'яно-румунських школах була знаменита праця «Грамматика славенския правилное синтагма» українського поета, письменника-полеміста, церковного діяча, спочатку домашнього вчителя, потім ректора Києво-Братської школи (1616-1617) Мелетія Смотрицького (бл. 1572 – 27.XII.1633)⁶, яка появилася 1618 р. у м. Вільно і 1619 р. в Єв'є (поблизу Вільно).

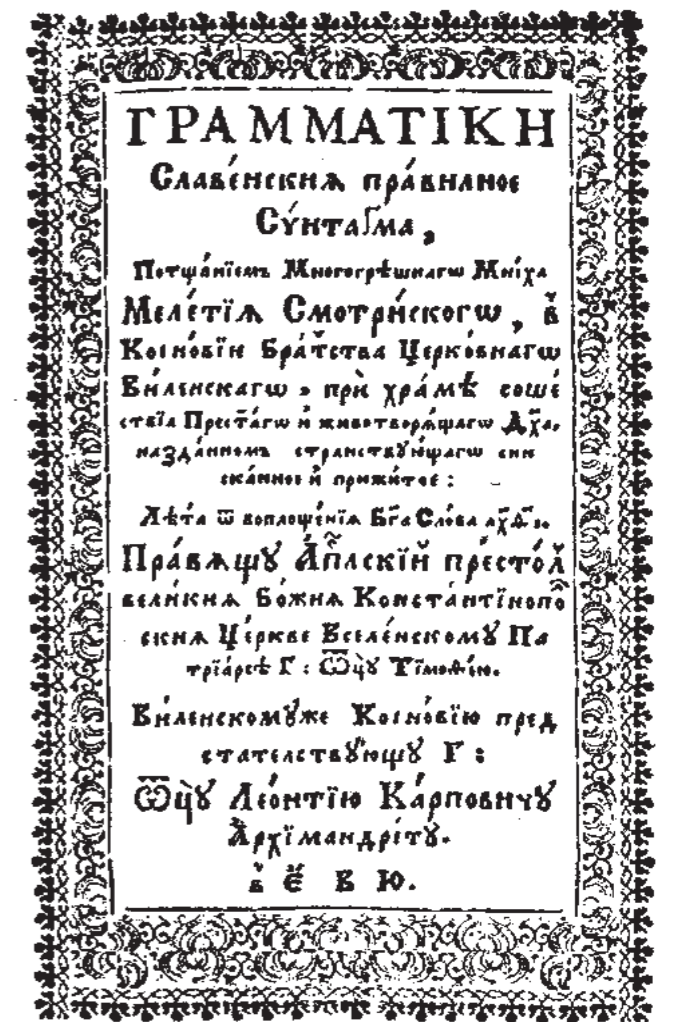
Поява граматики Мелетія Смотрицького – це епохальна подія в історії шкільництва XVII ст. Будучи призначена викладачам, вона виконувала практичну ціль: засвоєння церковнослов'янської мови, але вже позбавленої автором давнього строгого синтаксису й інших ознак, завдяки яким вона «сковзала» до мертвих мов, та оновлена рядом нововведень. Запропонований Смотрицьким різновид старослов'янської мови наближався до живих слов'янських мов (російської, української, білоруської).

Протягом понад сто років граматика Смотрицького виконувала важливу роль шкільного підручника, оновлюючись від однієї появи до іншої. Вдруге (після 1619 р.) її перевидав автор (1629, Вільно), а після його смерті граматику перевидано 1638 р. у Кременці під заголовком «Грамматика или писменница языка славенскаго».

За граматику Смотрицького вивчалася слов'янська мова в Україні, Росії, Білорусії, Сербії та Румунії.

Видання граматики з 1619 р. (багатьма дослідниками уважане першим виданням) було відомим у Волощині (м. Тирґовіште) 1650 р. і 1655 р., його виявлено у бібліотеці Удріште Нестурел-ла⁷. П'ять років пізніше примірник цього видання, який належав дякові Данієлу мітрополії з Тирґовіште, був повністю переписаний ієромонахом Стефаном тієї ж мітрополії⁸. Московське видання граматики Смотрицького з 1648 р. використовувалось протягом XVII – XVIII ст. у Молдові та Волощині⁹.

Те ж видання з 1619 р. було передруковане 1697 р. у Снаґові (Волощина) Антимом Іврянуп

з теплою присвятою «преславному гербові Волощини і її господареві Константінові Басарабу» – «Напреславноє Стемма пресветлаго Господаря всея земли Угровлахийския, Іо Константина Басараба Воєводи».

У передмові до перевиданої ним граматики («Предословіє Грамматіки») Антим Іврянуп сповненим поезії тоном виражає господареві Волощини свою радість з приводу того, що «іноземне сім'я, тобто Слов'янська граматика» зійшло на волоській ниві, де «народ (...) був позбавлений цього сімені, тобто справжнього слов'янського читання і його плодів, тобто розуміння прочитаного». І якщо у слов'ян вдома слов'янську мову прославляють і милуються нею як своєю власною, «тим більше ми, що використовуємо її як запозичену й іноземну, повинні б прославляти і блискуче захоплюватися» нею («... у нас (...) ко удивленіє достоить поднести ся восіявшу ему») (языку – *I.P.*).

(Продовження на 12 стор.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (V)

(Продовження з 11 стор.)

Бо «плід» «Слов'янської граматики» (Смотрицького – *I.P.*) для нас це те, чим є «душа для людського тіла», «світло сонця» і «сіль у страві», оскільки «як тіло без душі є мертвим, сонце без світла не світить, і страва без солі не є смачною, такими є і читання та письмо без справжньої граматики». Далі Іврянул конкретніше показує, в чому саме полягає користь перевиданої граматики: якщо хто-небудь захоче писати, то за допомогою першої частини граматики він зможе опанувати орфографію, складослів, далі – частини мови, відмінювання, дієвідмінювання, синтаксис, «словом, навчитися добре розмовляти і писати». Якщо хто-небудь захоче складати вірші, і це собі засвоїть «просодією стихотворною приобращет». Отож, підсумовує Антим Іврянул, слов'янська граMATика нічим не є нижчою від грецької чи латинської: «Право рекше, каковыє полезноумные вещи она или въ греческомъ, или латинскомъ ли въ иномъ коем либо из языка плодотворить, таковыє и во славенскомъ». «Оставивши «прочее многословіе о грамматице», – відзначає Іврянул, – її діло покаже, наскільки воно величне і чесне» («...ея дело покажетъ, коль велико

єсть, и коль честно!»). Отож, «падімо навколішки з молитвою до Бога, щоб зробив її (граматику – *I.P.*) корисною для благого використання («...ко благо употребленіє») во славу Божу, в честь преблаженної Діви Богородиці, всіх святих і на душевну і тілесну користь Православ'я, а вам (господареві Волощини – *I.P.*), пресвітла Величносте – на довголітнє земне життя, тілесне здоров'я і щастя у всьому».

Граматику Мелетія Смотрицького перевидано ще раз у Волощині 1755 р. типографією єпископства з Римнікул Вилча для сербських шкіл, з наказу сербського митрополита Павела Ненадовича¹⁰. Серед попередніх і сучасних дослідників велися дискусії, чи в основу цього передруку лягло видання «Слов'янської граматики» з 1619 року (Вільно), а чи московське її видання з 1721 року.

ГраMATика Мелетія Смотрицького послужила основою і зразком для укладання оригінальних граMATик різних мов, у тому числі й румунської. Це питання детально розроблене уже сучасними дослідниками, тому воно і буде представлено пізніше, у розгляді сучасних україністичних зацікавлень.

(Далі буде).

Примітки

1 D.Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, II, p. 115-119; VI, p. 178-179.

2 D.Onciul, *Originile principatelor române*, București, 1899.

3 N.Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*.

4 Ioan Bogdan, *Români și bulgarii*, București, 1895.

5 Ghenadie Enăceanu, *Petru Movilă*. Extras, rev. «Biserica ortodoxă română», VII, 1883; VIII, 1884; Z.Arbores, *Petru Movilă, Mitropolitul Chievlui*, «Tinerimea română», Buc., XVI, vol.1, p. 94 și urm.; Émile Picot, *Pierre Movila (Mogila)*, – Émile Legrand, *Bibliographie hellénique, au XVII-ème siècle*, IV, Paris, 1896, p. 104-156; P.P.Panaiteescu, *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila archevêque de Kiev dans les Principautés roumaines* (Extras, «Mélanges de l'Ecole Roumaine en

France», V, 1926), Paris, Gamber, 1926; N.Iorga, *Istoria învățământului românesc*, București, Casa Școalelor, 1928.

6 *Istoria literaturii române*. I. Editura Academiei Române, București, 1964, p. 341-342.

7 P.P.Panaiteescu, *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila*, p. 40; N.Cartojan, *Istoria literaturii române*, vol. II, Buc., 1940, p.98.

8 Н.М.Данилевски, *Редки руски книги в български книгохранилища от епохата на възрождението*, «Български език», т. V (1955), ч. 4, с. 334.

9 D.P.Bogdan, *Legăturile Țărilor Române cu Georgia (Antim Ivireanul)*, «Studii», IV (oct.-dec. 1951); idem, *Cărți românești în Țara Românească sub Constantin Brâncoveanu*, «Biserica Ortodoxă Română», LXXIV (1956), nr. 6-7, p. 553.

10 *Bibliografie românească veche. 1508-1830*, de Ioan Bianu și Nerva Hodoș. Tomul 2. Edițiunea Academiei Române, Buc., 1903, p. 132.

Іван КІДЕЩУК

ВАСИЛЬ ЦАПОВЕЦЬ ВІДІЙШОВ У БЛАКИТЬ НЕБА

Сім десятиліть прожив письменник-гуморист Василь Цаповець на рідній Буковині, закоханий у зорі та мрії життя, закоханий в людей та літературу.

Справді, такими бувають письменники, невеликовими мрійниками, що бажають пізнати земну та небесну красу і збагатити духовний світ свого ближнього. Таким був і Василь Цаповець, який народився 2 березня 1943 р. в селянській сім'ї в Шербівцях, що на Сучавщині, коли на Буковині ревіли гармати. Дитинство майбутнього письменника припало на тяжкі післявоєнні роки, коли голод лютував у краї.

Василь Цаповець закінчив початкову школу у рідному селі, а потім український ліцей в м. Сереті, після якого, закоханому в книжку хлопцеві, пощастило добитися до факультету і закінчити російську філологію.

Будучи знавцем російської мови, працював перекладачем в Україні (в Кривому Розі), а потім викладав у сільській школі, неподалік Сучави, де виховував у любові до Бога та людей цілі покоління дітей аж до виходу на пенсію.

Перші проби пера Василь Цаповець зробив ще в молодих літах, друкуючись на сторінках газети «Новий вік» ще із шестидесятих років, хоч перша його збірка гуморесок «Сила переконання» вийшла друком у 1984 р., а друга «Життя без гриму» аж через шістьнадцять років, у 2000 р.

Своїми гуморесками автор «глибоко проникає в душі своїх предків» (Любов Піх, Чернівці), викриваючи за допомогою сміху жадливу і веселу дійсність нашого буденного життя, спричинену різними соціально-політичними реформами на протязі часу, державними чинниками колишньої «червоної» та сучасної «оригінальної» демократії.

Відомий в Румунії і за її межами літературознавець Магдаліна Ласло-Куцюк назвала Василя Цаповця «Караджале Буковини», настільки обіцяючим був його талант, але подеколи людині не вистачає життя, щоб виявити себе і довести свою користь людям. За кілька десятиліть Василь Цаповець надрукував лише дві збірки. А зараз у підготовці до друку знаходяться нові книжки «Тентація» та «Блакиті українського неба», як свідчать дружина і донька

покійного письменника.

Останні два роки дуже хворів, але не покидав пера, допрацював збірку короткої прози «Вітрогон» (гуморески та детективні оповідання), розпочав роман «Поети не помирають двічі» (!!!). Але зараз не час нам розглядати метафору подвійності життя чи смерті поетів, бо в дійсності людина помирає один раз, як це трапилось 5 квітня, таки в сучавській лікарні з письменником Василем Цаповцем. Поховали його на великому цвинтарі «Спокою» (Расає), поблизу священика-поета Миколи Устияновича.

На добру згадку теплосердечної людини, яким був Василь Цаповець, треба відкрити читачам поетичну сторону його творчості, яку він виявив, друкуючи свої вірші на сторінках «Нашого голосу», і не тільки. У них відкриваємо гіперчутливого поета, який художніми пастелями «малює» чудо-диво земної та небесної краси, пронизуючи «картину» глибокими роздумами про життя та людську душу тощо.

Все це, талановито гаптоване поетикою білого вірша, в якому присутні навіть візерунки хайку,

– знак його людської та поетичної зрілості.

«Тиша озивається луною... (...) Тиша торкається/ душі/ без межі і краю/ щастя», або: «Розбухла півонія/ весняними перлинами/ і моцартівськими симфоніями/ в райському саду» («Наш голос», № 170/171, 2008 р.).

Така поезія із «Блакиті українського неба», де певне опинилася душа незабутнього друга українців, прозаїка-гумориста і поета Василя Цаповця, свідчить про те, що він вмilo схопив тасмні акорди між землею та Всесвітом, між фізичною минучістю людини і її духовним безсмертям, як і вічністю природи:

«Неоглядність/ безповоротність/ та спраглисть життя/ невипитої чаші до кінця/ величності/ але хрупкої людини/ безсмертя» («Наш голос», № 172, 2008 р.).

Вічна пам'ять тобі, Василю, друже всіх українців Буковини та Румунії, голову Сучавської повітової філії СУР-у на переступі у XXI ст.!

Хай буде тобі земля пухом і перо золотим там, у блакиті українського неба!

Прозаїк, публіцист. Творець повнокривної новелістики, з переконливими, достовірними характеристиками.

Народився 1 січня 1956 року в селі Гнатівці Хмельницького району Хмельницької області в селянській сім'ї. Навчався в Гнатовецькій середній школі, в Чорнострівському СПТУ. Закінчив

Василь ГОРБАТЮК

ШУМІЛА ГРОЗА

Той красчок ставу, що видніється з нашого двору від причілка хати (вона якраз на узгірку), притягає нас до себе, як магнітом. З самого рання туди наші очі стоять: чи є вже хто з хлопців коло води, чи не пора і нам дременути купатися? Ні не видно нікого, тільки білі табунці гусей, ніби хмарки по небу, поволеньки перекочуються берегом з краю в край.

— Куди вже понастроювались? Он вода синя яка — холодна. Рано ще.

Федько сердито тягне з купи хмиззя сухого довгого грабчака, вкладає його в жолобок у пні, вицоканий сокирою. Г-гах! Коло нього вже чималенька купка дров лежить, у плиті напалити стане, та він ще рубас — про запас. Бо дрова Федька не минуть ніяк, дрова — то його робота. Він і в лісі восени їх рубав разом з батьком. Ми ж — я, Михась і мама — тільки до просіки стягали. Щоб вивезти потім.

— Хлопці! Квочка чогось кудкудаче! — враз спинається Федько з сокирою в руці.

— Де?.. — вслухаємося. — А, то баби Килини квочка. Наша ондечки в бараболі сидить...

— Ну, дивіться мені...

Квочка з курчатами — то вже наше з Михасем діло. Годуй ото їх, води в стару пательню підливай, щоб не висихала, від kota, від сороки пильнуй... Через ту квочку і не накупасшся ніколи вволю. Шубовснув раз-другий у воду — і додому. Бо он у баби Килини на тому тижні двоє курчаток як десь поділось, то й по сей день...

Василь ГОРБАТЮК

філологічний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту ім. В. П. Затонського (1981). Працював токарем на заводі тракторних агрегатів у м. Хмельницькому, завідувачим сільською бібліотекою, кореспондентом кам'янець-подільської міської газети «Прапор Жовтня», завідувачим відділом Хмельницької обласної молодіжної газети «Корчагінець», відповідальним секретарем обласної організації Національної спілки журналістів України. З 2006 року працює директором Хмельницького обласного літературного музею.

Автор книжок оповідань «Ясен-дерево» (1983), «Золоті кораблі» (1986), «Бігли коні» (1989), «Де починається Гольфстрім» (1991), «Ласощі для білочки» (1994), «Тенета 30-х» (1996), «Безголов'я» (2009), повістей «Косолиця» (2002), «Благодійник» (2004), докумен-

тальних книг «За тебе, свята Україно» (2006, у співавторстві), «З-під трави забуття» (2011), романів «Кручі» (2008), «Слово і меч» (2013).

Член НСПУ з 1984 року. Лауреат премій ім. Б. Хмельницького, ім. М. Гогованця, ім. Г. Костюка.

Творчість письменника цільна і містка, демократично відкрита, позначена первинністю, гарячим подихом дійсності, увагою до духовного світу героїв, ощадністю та виразністю стилістики.

Живі, неоднозначні персонажі новели «Шуміла гроза» (зі збірки «Ясен-дерево», 1983), її атмосфера свіжого озонового буття, без ковзання по зовнішності, заокруглення колізії й нальоту репортажності та книжності, є ознаками справжнього таланту автора, його уміння відображати невідому життєву правду.

Двір наш у затінку — яблуні, сливи кругом, а як вийдеш на латку сонячну коло воріт, — сонце пече, аж волосся на голові гарячим стає. Це ж вода у ставку як гріється!..

Щоб з дому рушити хутчіш, ми з Михасем беремось помагати Федькові: носимо дрова оберемками до хати, складаємо коло жаркої, заставленої баняками й каструлями плити — мама лишила все доварюватись-домлівати, сама ж пішла на буряки. Гримаємо дровами на підлогу, вдихаємо теплий дух картоплі для свиней, що витає над усіма іншими — борщу, смаженого сала і цибулі — запахами, і скоренько біжимо назад.

Г-г-гу-гу-гу-у-у-у!.. Цей гуркіт — дужий, хоч і далекий, приглушений — застигає нас у снігах. Здається, мовби хтось велетенський термоснув над нами хату, і вона здригнулася всіма своїми стінами, затремтіла шибками.

— Камінь рвуть у Русанівцях, — каже Михась.

Але то не камінь. Коли ми вискакуєм на двір, бачимо, як з-за зелених від пшениці й буряків пагорбів грізно насувається головата попелясто-сіра хмара. Затуляє собою сонце, котиться все ближче, ближче... Просто на село, на наше подвір'я.

— Курчата! Курчата бігом заганяйте! — гукає до нас Федько. І ми схарапуджено кидаємось на город.

З квочкою й курчатами справляємось хутко: я виганяю їх з картоплі на Михася, Михась направляє до хати, і ось квочка вже сердито кудахає в снігах за драбиною, курчата з лякливим ціпанням бігають кругом неї по старому засидженому мішку, шукають захисту під крильми.

Тим часом Федько визбирав решту дров, що ми не поносили, кинув до комірчини сокиру, і вже ми всі троє — Федько заклопотано, а я з Михасем — сповнені радісної тривоги — чекаєм на порозі хмару. Вона супиться все дужче й дужче, важко, в сторожкій тиші наступає на принишкле, завмерле село.

— А шмаття, шмаття чом не поздіймали?!

Це як блискавкою обпікає наші груди. Мама! Вона ж так наказувала не забути за шмаття!..

І ми, мов ластівки з дроту, зриваємося з порога. Мчимо за хату, похапцем стягуєм з мотузки наші ще вологі штанці й сорочечки, щодуху премо все до хати. Просто над нашими головами з тріскотливим громом репається хмара, аж сліпучо-білі спалахи змигують на хатніх стінах та вікнах, і дощ великими краплями цупко б'є по наших плечах уже перед самим порогом...

У хаті стоїть присмерк. По шибках раз по раз підхоплений вітром, переїщить густий дощ, шумить за вікнами у яблунях, що замирають від кожного удару грому. Спалахи блискавки вихоплюють із сутінок мамину постать коло ліжка із зваленим на купу шматтям. Мама підняла вгору руки, засмаглі до пліч, доки рукава блузки, перев'язує біленьку хустинку, що збилась на потилицю, відкриваючи сиве пасемце у чорному волоссі.

— Як вглянула я, що таке суне, ні, скочу, думаю, додому — тут недалечко, з Окопу ж. І от були б насушили мені, хлопці, якби не надбігла...

Докір нам у маминому голосі захлюпується хвилею радості: як усе-таки славно вийшло, що вона встигла, що праця її не пропала, ну, а дощ... дощ нехай собі тепер іде, дощу треба, давненько вже про себе не нагадував...

Ми тільки крутимо головами на кожен погук грому, на кожен спалах блискавки у вікнах, сидимо притихлі. Але це не тільки від грози. Бо відходить вона погуркує вже далеченько, десь, мабуть, на Меджибіж пішла, блискавка часом зовсім безголосо блимає, чекаєш-чекаєш після неї грому того, а він і не муркне. Тільки дощ шумить надворі, від кожної краплини згинаються і знову випрямляються листочки на яблуньках. Ми дивимось на ті листочки, на все рідші дощові патьоки по шибках і скоса позиркуємо на тітку, що примостилася на стільці недалечко від дверей. Тітці ніяк чогось не сидиться, все вона круть-верть на всі боки маленькою голівкою з гострим носиком, пильненько оглядає стіни нашої хати, стелю, підлогу, ліжка, нас...

— А я, Марусю, в твоїй хаті ще й не була, — сокорить тітка, чемненько всміхаючись. — Ото як на толоку мастила, то з тих пір і не заходила.

Вона витягає вперед худу шию і аж зводиться із стільця, щоб заглянути в причинені двері на кухню.

Я не знаю, що це за тітка. Бачу, що з нашого села, десь уже здибався з нею — може, в «копи рації», а може, так десь по дорозі, — але де вона живе і як її звати, — не відаю. А вскочила вона до хати разом з мамою, разом з нами всіма — схватись від грози. Що ж, нехай собі ховається, нам що, хати жалко? Ми якось ішли з мамою всі трійко з Круч — черешні там рвали, — нас дощ застав у дорозі, то ми теж ховались в чужій хаті.

Тітка роздивилася довкола і тепер до нас приглядається. Погляд чіпкий такий — ніби колюче гарбузяче листя до голого тіла прикладає. А до мами всміхається приятельно.

— То який же це твій, Марусю?

Мама чи то чула, чи ні — до вікна прихилилася, на дорогу вдивляється.

— От зілляло як... Десь-то певно, й батька нашого в полі

захопило... А може, і знайшов який прихисток...

— Чуєш, Марусю? — знову тітка настирливо. — То який же це твій?

Мама всміхнулася ніяково, обвела очима нас лагідно.

— Всі вони мої...

Тітка невдоволено крутнула головою.

— Та не... Я це знаю, що всі, але... Я питаю, який таки твій. Двоє Іванових, так? А який же твій?.. Ну, Іванів і твій?

Мама знов за хустину руками береться, поправляє, хоч перекручувала тільки-но її.

— Онде, — киває на мене.

І тітка прикладає свого гарбузяного листка просто мені на лице. Воно вже аж пече, аж горить. А очі тітчині немов палахкотять. Разом із стільцем вона підсувається ближче, вже приглядається й до моїх братів.

— А ви... А як ви... матір вашу... теперішню матір... називаєте?

Михась мурмоситься, опускає голову. Наче його сварять за якогось збитка, наче через нього таки пропали наші курчата. І то не одно, не двоє — всі.

— То як же, га? — допитується тітка. Солоденько так питає, ніби ложку з медом наставляє, щоб поласував кожен. — Як же? Га?

— Матір'ю! А як же ще!

Федько каже це коротко, різко, ніби опускає сокиру на сучкуватий цурпалок. І не відводить погляду, дивиться тітці просто в очі — не змигне.

Тітка заметушилася збентежено, глянула на матір, скам'яніла коло вікна, знов засокорила:

— Ну, я думала, може, тіткою. Бо це ж не мати... не рідна мати вам обом. Ваша вмерла...

— Знаєм!..

Тітка ображено підібгала губи, пересмикнула плечима:

— Хм, який!.. Чи я б'ю тебе, чи сварюся з тобою...

— А чого ж ви?!

— Да, з такими тобі, Марусю, видно, нелегко доводиться...

Що не кажи, а своя дитина — таки своя...

І тітка нахилиється до мене, кладе мені руку на голову, щоб погладити.

Я щосили стріпую горловою, зриваю з неї тітчину руку і відкидаю від себе. Як зелену волохату гусінь.

— Якби дівчинка... — розгублено, але все ще всміхається тітка. — А то хлопчик... І погладити бач не дається.

«Якби навіть і дівчинка... Якби я був дівчинкою... То навіть тоді... то навіть тоді!..»

Я хочу так закричати просто в гостроносе лице цієї тітки, але слова западають десь у мені, я тільки з болем ковтаю слину і хапливо зіпаю ротом.

— Дощ... уже перестав, — глухо озивається мама. І важким чорним поглядом дивиться на тітку.

Тітка неохоче встала, знову хлюпнула медком по хаті. З порога ще раз по черзі, поспіхом, але все таким же липучим, доскіпливим поглядом черкнула по нас і вийшла з хати.

За вікнами з листка на листок ще скрапували дощинки. Але небо проясніло, сонце вдарило чистим промінням по іскристих від недавнього дощу деревах. У хаті стало зовсім-зовсім світло.

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван РЕБОШАПКА

ЄВРОПЕЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

ФРАНСУА ВІЙОН –
ОДИН З НАЙВИДАТНІШИХ ФРАНЦУЗЬКИХ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ПОЕТІВ (III)

«Кардіограма» оспівування середньовічної любові

(Продовження з № 225)

Як впливає з попередніх статей даної рубрики «Перлини всесвітньої літератури», куртуазна поезія Середньовіччя створила культ Дами, оспівування любові до неї трубадурами й іншими тогочасними поетами було далеким від реальної дійсності, воно здійснюється зазвичай монокордним піднесено-сублімованим стилем її возвеличування.

Тема любові наявна і в найціннішому творі Франсуа Війона «Великий заповіт» («Testament»; 1461 р.; 186 строф, 16 балад, 3 рондо), в якому поет здійснив, по суті, своєрідну «кардіограму» чи перегляд середньовічних поглядів стосовно почуття любові і поетичних форм його відображення, чим його творчість становить розмежовуючий момент між попереднім (довійонівським) періодом середньовічної поезії, і наступним періодом, зачатки «зерна» наступних форм поезії знаходячись у його поезії. Вони, по-друге, одночасно є і незаперечним доказом того, що Франсуа Війон є видатним ліриком, великим майстром оспівування безлічі відтінків почуття любові, починаючи від радісних і до болісно-щемких переживань.

Давня довійонівська рицарська поезія з прославлянням Дами завершується творчістю Карла Орлеанського. Зачатки і такі різноманітні «кардіограмні» зразки нового оспівування любові наявні у «Великому заповіті» Франсуа Війона, і вони навіяні безпосереднім зв'язком з реальним життям. Франсуа Війон не насміхається над його попередниками, а, так би мовити, «напускається» на жінок, поблажливо висміюючи у «Баладі про паризьких жінок», наприклад, одну із загальнозасуджуваних чоловіками негативних рис жіночої вдачі – нахил до безконечної балаканини: « Багато в світі цокотух, / І фльорентійки, і мілянки / Любовних опорів люблять дух; / Спімну й античні тут богданки, / Та чи льомбардки, чи римлянки, / Чи генуезки – всі гуртом / Безсилі, як і савойянки, / В бою з паризьким язиком».

«Могли б чужинних говорух / Навчати неаполітанки, / І язиком робити рух / Прусачки вміють і германки; / Та хай грекині, єгиптянки / Й угорки торохтять млинком, / Не

переможуть і гіспанки / В бою з паризьким язиком».

Якщо у віршах попередника Карла Орлеанського любовні відносини рицаря з Дамою зображено у дусі возвеличувальної куртуазної культури, то у Франсуа Війона відносини не те що закоханих, просто сімейного подружжя висвітлено в прямій залежності від тогочасного реального життя (ніби раю, по суті же – сімейного пекла «в бордеї») – безпосереднім глумленням поета над життєвою «прозою», в зображенні якої, наприклад, у «Баладі для грубої Марго» він поступає негречно чи просто грубо:

«Коли служу слухняно гарній пані,
Мене вважати будете дурним?
Від неї всі чоловіки мов п'яні,
З любові йду за нею, мов у дим,
Як гості сходяться, слугую всім,
У льох збігаю по вино, без слова;
Цим хліб, тим сир, тим збан води. – «Чудово!»
Кажу, як гроші брязнуть на столі;
«Вертайтеся в своїй потребі знову
У цей бордей, де рай наш на землі».

Та часто я лютую, як додому
Воїна без грошей вернеться, з грудей
Моїх прокльони вибухають громом,
Зриваю пояс, сукню рву з плечей,
Кричу: – «В льомбарді крам заставлю цей!»
Вона ж, у боки взявшись: – «Ти, чортяко!»
Вищить, Ісусом божитья, що маку
Мені натре. Та я вже при мітлі,
Під ніс їй суну нюхати ломаку,
В бордеї цім, де рай наш на землі.

Моє життя – град, буря безупинна,
Лайдачку маю, й сам я лайдачина.
Хто кращий з нас? Ми одного коліна,
Як кіт і щур. В однім живем кублі.
Ми любим бруд, брудна в нас кожна днина,
Безчесний шлях, то й чести не знайти нам
В бордеї цім, де рай наш на землі».

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Слід підкреслити, що Франсуа Війон далекий від середньовічного жінконенависництва, від думки про уроджену «нечистоту» жінки, оскільки вона породжена умовами того ж реального життя, в яких любов стає продажною і брудною, основою на брехні і корисливості:

«Бо ті жінки не варт зідхання, / Лише за гроші їх любов, / Їх любиться лише хвилини; / Хто б не прийшов – їм добрий лов, / Їм сміх, кишеня ж бідна гине. / За здобиччю із них кожна лине, / Та є чимало ще жінок / Без плями, й чесні їх мужчини / Хай бавлять – не тамтих дівок».

«Як хтось таке мені промовить, / Скажу: нівроку в нього рот, / Та й висновки його готові, / Мовляв, щоб досягти висот, / В любові важкий скарб чеснот; / А я питаю: чи дівчатка, / З якими розмовляв стокрот, / Цнотливі не були спочатку?».

Як тверезий спостерігач свого часу і справжній поет, Франсуа Війон мріє про істинну любов, вільну і щироседну, але такої не знаходить у своєму житті, завдяки чому підсумковий його висновок-рефрен «Щасливий, хто не любить сам!» з «Подвійної балади» сповнений песимізму:

«Ну ж, у любовний мчи танець, / Шукай забав несамовитих, / ... / Цар Соломон склонивсь божкам, / Самсон очиці мав розбиті. / Щасливий, хто не любить сам!»

Орфей чудовий голос мав, / ... / З любові ж мало не пропав, / Нарцис же годувати раки / Пірнув на саме дно к' линам, / Любов і дурощі – однакі. / Щасливий, хто не любить сам! / ... / Тепер про себе щось речу: / Мене мов шмаття в річці біла / Любов, тож далі не змовчу. / Яка ж біда це спричинила? / Восельська Катеринка мила! / Ноель, той третій, теж був там, / Йому дам доброго кропила. / Щасливий, хто не любить сам!».

Душевно гнітючим шуканням правдивої любові сповнені строфи 65, 66 і 69 «Великого заповіту»:

«А та, котрій колись служив / Я серцем, вірним голуб'ятком, / Що в ній для себе я зустрів / Лиш журб і болів подостатком, / Коли б на зустрічів початку / Розкрила задуми свої, / Я б, може, викрутився гладко / Із пастки хитрої її. / Як починав я їй звірятись, / Вона прислухувалась лиш, / Не пробувала сперечатись, / Ще більш, тулилися щільніш, / Щоб воркувати приємніш. / Так серед любовців розкрити / Вона змогла мене певніш, / Щоб з мене дурника зробити. / Так мною кидала любов, / Аж геть мене від себе вергла, / Хто в світі іншого б знайшов, / {Хоч би як срібло був чи перла}, / З кого любов би так обдерла / Усе і закрутила ним / І що не став би, як тепер я, / Коханцем прогнаним, смішним».

Мріючи про істинну любов, поет у «Баладі про пань минулих днів» «воскресає» ряд милих йому образів красунь минулого, серед яких і Жанну д'Арк з Лоррени,

усіх оспівуючи найніжнішим способом: їхню тілесну і душевну красу та називаючи настільки лагідно-пестливою метафорою «минулорічний сніг»:

«Скажіть, в якій це стороні / Є римська Фльора тонкостанна, / Архіппа, Тая – дві ставні / Сестриці, кожна бездоганна; / Де Ехо, та луна оманна, / ... / Та де ж минулорічний сніг? / Де Ельоїза? Жаль мені! / ... / Де та крульова богоданна, / ... / Та де ж минулорічний сніг? / Де Блянш, лілея навесні, / Мов та сирена, співом п'яна, / Де Берта, «довга стіпка» звана, / І де англійська жертва – Жанна, / Яку племінний скін постиг? / Де всі? Небесна знає Панна! / Та де ж минулорічний сніг? / Ох, князю, не питай відрана / До ночі, де шукати їх, – / Бо нуга буде ненастанна: / Та де ж минулорічний сніг?».

Чи не найнапруженіше драматичне переживання з приводу спокутування наслідків «переслідування» поета його нерозділеною любов'ю аж до самої «старості» (всього лише 33-річної!), а чи почуття «насолоди з приводу пригадування драматично пережитого» самим собою (як визначають німецькі естети цей душевний стан, вилитий у поезії) виражено у «Баладі для його любки»:

«Красо фальшива, а така коштовна,
Шорстка у масці злагоди й облуд,
Любове, тверділа, ніж коса гартовна,
Володарко моїх нещастя і пут,
Злий чаре, найлютіша з всіх отрут,
Пихо, що шлеш людей на скін кривавий,
Жорстокий погляде, чи ж Правосуд
Сердегу порятує, не розчавить?»

Було вже краще пошукати ради
Деінде; честь я б врятував свою.
Мене б тоді не звабили принади,
Тепер я втік і з соромом стою.
«Рятуй! Рятуй!» – гукаю всім, молю,
Невже я згину без удару навіть?
Чи ж Жаль, Журбу побачивши мою,
Сердегу порятує, не розчавить?»

Надійде час – не стане вже розмаю,
Зів'яне, зжовкне, висохне твій цвіт;
Тоді покплю, – я щелепи ще маю!
Та ні, це буде божевілья й стид;
Змарнієш, збриднеш ти, я ж буду дід.
Тож пий, докіль ще ллється струміль жвавий;
Не роздувай журби, той горя плід
Сердегу не врятує, а розчавить».

Переклад С.Гординського

Іван КОВАЧ

«МОВ РЕВОЛЬВЕР, ДО УСТ ПІДНОШУ КВІТКУ...»

ЗАШКАРУБЛА І ДИВНА РУКА

Зашкарубла і дивна рука
гладить древо... На знак вітання
його гладить в тому лісі,
що вкрився стужею. Й важким життям
укрився він, ще й глиною,
з якої виліпимо дуба-дубочка,
щоб жони, як вовчиці,
за ним заводили,
за тим, що, зліплений із глини,
чекає удару від друга.
Із іскрами в очах й п'ятю,
суцільною, як ніч непроглядна,
чекаючи величезного вечора,
в якому ніччю задужений місяць
світлитиме востаннє...

ПЕРЕД РОЗЧИНЕНИМИ ДВЕРИМА

Вже вимотав кілометраж свій
вітер. Затих неголений в кишнях,
з полегшенням зітхнув. Напевно,
грамофоном не стане вже ніколи.
Вже не збентежить він крові моєї.
Не вдарить у стіл кулаком,
ані гіллям у шибу... Роздягнеться
на місяці і схлипне два-три рази
від сорому. І спиниться
перед розчиненими дверима
з клунком у руках.
І не переступить порогу...

ПУСТКА

Беззубим ротом пережовує дід
свої-свої згасаючі спогади.
В кістках у нього вже вогонь,
бо він підпер останнє літо серцем.
В цій пустці, де ні холоду, ні спеки,
де золото колишнє
плющем позаростало,
промінням гостроверхим
у тюдорівським стилі... Й низовиниться,
низовиниться вечір. Подекуди виблискує
беззубим ротом прірва –
притулок страждання і помсти.
Притулок утрати. Притулок святої

надії. Де зрідка побачиш людину.
Ту добру і вірну людину. Де роздум
у серці, де серце у мозку. Де зрідка
побачиш людину,
ту вірну, ту добру людину,
в якій навхрест
позабивані груди дошками. Де півень
на плоті повісився знову. Де в дверях
свого надвечір'я
дід гострить сокиру і ніж для дружини –
тієї беззірної ночі,
коли засвербить йому, лиш йому
у лопатці...

ПОФАРБОВАНЕ В ЗЕЛЕНЕ ЛИСТЯ

Мов револьвер,
до уст підношу квітку.
Як тиха млість
додатково калічить мене,
я виринаю із-за скелястого
берега ранку
і вправно веслюю до пристані,
приглушеної криками чайок.
До шторму далеко. Звичайно, далеко.
Пориви ж вітру долинають
таємними. Бо ще не туманить простору
украдена револьверами смутку
квітка. Раптом гнівом жбурляю
в обличчя небес
все зітхання, весь шум підземелля. І йду
розповісти про пофарбоване в зелене
те листя, що небо звеселяє,
як обличчя. І присідаю навпочіпки,
щоб подивитися
ув очі мого прекрасного бога.

ЦІНОЮ СМЕРТІ

Животворна літера, як вітер,
прогриміла каменем дороги, –
не спинити, не віддати смутку
її добру совість перед світом.
Вже розрита, вже щемить дорога, –
не з вини, в якій її знайдено,
не з вини, яку вона зазнає!
Відбилася у постаті нещадній
моя дорога рейками сумними.
На ній могили

тіннями безпросвітними
лягли. Й колоною любові. Дорога –
наче погляд крові. Неначе попіл
серця. І марево дитинства. Й набожний
гон в щілину, де нікому
пробитися
й ціною-преціною смерті...

ПООДИНЦІ СТЕПОМ

Поодинці над прірвою захланною.
Поодинці степом, степом... Полотнами
печальними. І ти. І він. Поодинці,
де вітер котиться м'ячем. Де він
простує до ревучого, обжерлого
шаблону. Де змрок застиг прощанням.
Поодинці туди,
де останньою полярною зорею
зацвіла і розквітла безмежність.
Поодинці в жалобному марші надії. Туди, де
стрімголов біжить сльоза рікою...

ПРИСТРАСТЮ ВУЛИЦЬ

Скришилися зуби весни, –
охолону я, ще охолону... Краще
вмру, ніж в мулі, що весну
з вічності проганяє,
з обличчя втирати сліди
убитих і ненароджених. А може,
доживу того щастя, в якому,
взявшись за руки,
підведуться води
сйивами зір і ранків. А може,
пристрастю вулиць полечу
й вітром юним деревами?
Скришилися зуби весни,
скришилися...

У ВИСОКІЙ СЛЬОЗИ

У високій сльозі – не ангел, не злодій.
У високій сльозі – не коні, не очі.
То вірність мечу в ній і обрії
жестів. То води у ній безумовної
втіхи. І тіні беріз – красунь отих
ляку, – де ніж не уцілить, де голі, як пекло,
де ніжні, як відповідь місяця й неба,
лягають набожнені, всліплені дивом,
запропашені білі дівчата. Не чути
уроку про форму надії. Не чути
уроку про копію думки. Не чути
про світло умовності й віри... Ідуть

перед світом у тінях беріз
дівочі і білі дівчата. Нестерпно,
як відповідь місяця й неба,
чекаючи, як ранок,
своє гвалтування...

КОЩАВЕ НЕБО

Стулені уста – удача педантична,
коли-коли кощаве небо веде плітки,
коли воно нашіптує богиням
найсвіжішу, злостиву, а ще й жовчну,
ту правду, якій сором зичить правої
руки. Ту правду боягузливих гризот,
прикріплюючи до грудей високих
не те, що схоже на ластівку,
а таки ластівку, –
живу, як міцно стулені уста.
Оглянувши себе, радіють очі,
оглянувши себе, радіє серце. І вітер
радіє, оглянувши втомлену мрію. І сонце
сміється наступному дневі. І танець єдиний
починає й без балу,
де вітер подейкує вітру,
мов слово подейкує слову, мов хтось
дозволяє собі боягузливим тоном
тебе називати своєю. Брехня,
й вона жовчна, бо безліч доручень
працюють на сонце лиш словом,
бо жертви єднають себе між собою
устами, й молодими жінками за чашкою кави,
що хвалять убивцю, який виробляє свій план
учорашнього вбивства. Можливо, хвилини,
можливо, секунди
причайлись втомлені в мирі. Можливо,
успадковує сонце себе. Та я приховую
(надзвичайно ж розумний) усе те,
що хоче приперти до мура твою наготу.
Розплескую всім я твою непричетність
до стулених уст, і хвалю я
бемольну красу твоєї маски,
немов собор ветхий на пагорбі місяця.
Як синяву, коли вона донею неба
рум'яниться, успадковує левову частку.
Гей, як тяжко радіти, як тяжко радіти,
коли розмірковуєш музику сфер і небес,
коли докорінно міняєш натуру свою, коли
натякаєш на щедрість (сумнівну, щоправда),
коли і коли,
стуливши уста педантично,
рахуєш жести мимів,
які хотіла, бажала збагнути відразу...

Павло РОМАНЮК

ВЕСНЯНИЙ ЗОВ

ОВЕСНЕННЯ

Цієї хвилини,
нежданої пори
з мого духу,
невидиме танцює
на моїх
овеснених повіках.
– То метелик
твої любові, –
сказав вітер
і
соромливо
впав навколійки
перед рожевим оком
сонця...

ДОЩ

Пасма твого волосся
змиває дощ,
лине до тебе
рожевоцока райдуга,
вповиває твоєю стопу.
Я жду осончення
на березі
твої усмішки
накрій мене
твоею косою,
зупини блискавку,
що так батожить
мою любов.
Літо вже гуля
за обрієм душі!..
Краплина хвилини
впала на межі...

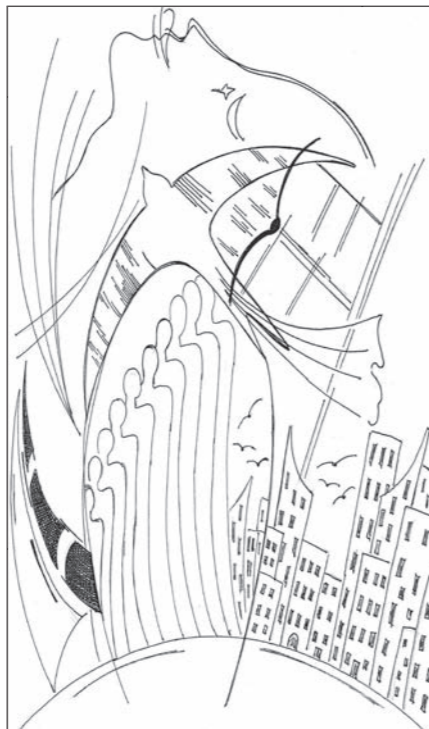
ВЕСНА

Розколось небо,
грім з грюкотом гримнув,
вдарив дух повітря
по корі землі,
золотистий кужіль
блиснув по намисту,
що зіткали хмари,
тайно,

узими.
В снопах дощ гуляє,
сипле,
періще,
біжу сам до себе,
заховатись.
Вмить
розколось небо:
ще одна пора!..
Радість і провесну
принесуть слова,
як буду стрічати
квітів – в полі див,
і тебе, дівчино,
що колись наснив...

КРАПЛИНА

З краплини ми
на мить створені,
в пасма дощів
заплетені
навік,
годуєм землю
і луги зелені,

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

в багні, чи в озері
дзюрчить наш оберіг:
Гомін життя –
глина-огонь –
повітря
й вода,
у спіралі,
в кужелі душі,
танцюють з зорями
у круговерті,
під криком неба,
на межі,
між тим, що сон
приніс із темні,
гаптовану ікону суєти –
праобраз вічності,
помножив зорі-пломені,
в інертнісі кинув
зерна смерті і мети...

РОЖЕВИЙ ЧЕРВ'ЯК

«Ти дурень! –
сказала мені
рожево-біла
пелюстка
яблуні
з Гетсиманського саду. –
Не чекай плоду,
в яблуках
давно вже
танцює гопака
рожевоцокий
черв'як.
Змія обняла Єву
за стан душі
й вони разом
почимчикували
попід руку
на дискотеку,
що за рогом клепсидри...
Прожектори
прорили темінь,
розбили шибку
в крамниці світу...
Скоро буде кінець
цвітіння!..

ЛЮБЛЮ ВЕСНУ

Слова Володимира СОСЮРИ

Музика Івана ЛІБЕРА

Помірно

Люб- лю вес- ну, та хто ї- ї не лю- бить, ко- ли жит- тя цві-
Люб- лю, ко- ли блу- ка- є мі- сяць в тра- вах, ха- ти- ни бі- лить
Вес- на вдяг- ла у зе- лень ві- ти в ду- ба, у- же кур- ли- чуть

те, як пиш- ний сад. І, мов у сні, ше- по- чуть лис- тя гу- би, і
про- ме- нем сво- їм і п'є теп- ло но- чей лас- ка- вих, а
в не- бі жу- рав- лі. Люб- лю вес- ну, та хто ї- ї не лю- бить на

Приспів

кві- ти шлють со- лод- кий а- ро- мат.
на лу гах пли- ве ту- ма- нів дим... Люб- лю вес- ну, ко- ли плюс- ко- чуть рі- ки, ко-
цій чу- дес- ній, ра- діс- ній зем- лі! на, на, на, на, на, на, на, на, на, на,

ли ри- да од щас- тя со- ло- вей і за- гля- да- є сон- це під по-
на, на, на, на, на, на, на, на, і за- гля- да- є сон- це під по-

ві- ки у ти- ши- ні за- ду- ма- них а- лей... // На- //
ві- ки у ти- ши- ні за- ду- ма- них а- лей...

Корнелій ІРОД

500 ЛЕЇВ

(Із циклу ПРОМАХИ)

Що означали 500 леїв у 1968 році? Та же батон білого хліба (0,5 кг) коштував 2,50 леїв, чорна хлібина – 2 леї (нормально, а не як нині, коли чорний хліб дорожчий від білого, хоч процес виробництва білого складніший; та нічого не зробиш – чорний пішов у моду...), літр олії – 9 леїв, кілограм цукру – стільки ж, пачка сигарет Карпаць – 2,50 леї (були й дешевші: Націонале – 1,14, Марашешть – 1,70, але й дорожчі: пачка Снагов коштувала 8 леїв), 4-5 леїв печеня у звичайному ресторані, 1 лей кілограм картоплі, 25 леїв пляшка московської водки (у магазині), найдорожчі чоловічі туфлі (які тривали роками) – 298 леїв; трамвайний квиток – 30 банів у першому вагоні, 25 банів у другому, теж 25 банів вуличний телефон (говори скільки хвилин хочеш); газета (будь-котра) – 30 банів, всі книги серії «Бібліотека для всіх» – 5 леїв за том (були й книги, ціна яких сягала 7, 8, 10, а то навіть 15-20 леїв і більше). Правда, були й дорожчі товари, головню так звані люксові. Приміром, кілограм балику білуги коштував 80 леїв...

Гадаю, що для подальшої оповіді наведені вище приклади задовільно пояснюють, що 500 леїв були тоді досить великі гроші.

Зарплата? Залежить. Найчастіше місячні зарплати були від 800 десь до 1300-1400 леїв. Міністр, наприклад, заробляв 7000 леїв у місяць; тоді ж моя місячна зарплата інспектора Державного комітету культури і мистецтва була 3425 леїв. Мабуть, набагато краще оплачували партійних активістів, мільйонерів, редакторів Скинтеї і eiusdem farinae.

Між працівниками Скинтеї були у мене кілька знайомих (між ними й два колишні колеги по факультету – Флоріан Аврамеску та Ніколає Драгош, а пізніше й третій – Констянтин Буцура), але в кращих відносинах був я тоді головню з двома: Костіка Морару та Нікуца Танасе. Вони дружили, були відомими журналістами, а Нікуца й письменником (навіть славним у період соціалістичного реалізму, головню завдяки його книжечці «Я вже вибився у парубки»); їх симпатизували й радо зустрічали серед бухарестської богемі. А поза богемою, розуміється, їх поважали й навіть боялися (само собою, перш за все, тому що оба працювали в редакції Скинтеї, а Костіка Морару був навіть шефом відділу «Партійне життя»; сьогодні ніхто – крім тих, котрі прожили ті часи – й увяйти не може, як всі боялися того відділу!). Отже, Костіка й Нікуца були друзями, але їх едало особливо ще щось: оба були любителями чарки, а Нікуца Танасе – навіть занадто.

Після цього короткого представлення двох моїх друзів і працівників центрального органу компартії Скинтея, ось смішний «трафунок» (смішний, мабуть, для будь-кого, лише для Нікуца Танасе – аж ніяк).

Дзвонить мені якось Костіка Морару серед тижня й повідомляє, що хоче погостити мене і жде о шостій вечора у ресторані «Рустік». Не питаю я з якої нагоди хоче частувати, бо мав він таку звичку – частувати ось так, без спеціального приводу. Їхали ми випадково одного разу тим самим швидким поїздом Бухарест-Тімішоара: я до Крайови, він до Слатіни і, ясна річ, сіли у вагон-ресторан. Їли ми, пили, а коли до плати, Костіка й чути не хотів, щоб платили ми «по-німецьки», як звичайно, а заплатив він. Каже: «У мене відрядні більші, ніж твої». Так що й на цей раз було би безпідставно випитувати його – довідаюся вже у Рустік.

Ресторан Рустік знаходився на перехресті бульвару Маґеру з вулицею Бісеріка Амзей – елегантний ресторан, чистий, з хорошими стравами та напоями, без музики, отож якраз підходящий для дружніх балачок, а шеф, пан Васіле Калін – давній та хороший мій знайомий (про нього іншим разом: вартує!).

О шостій, коли зайшов я в ресторан, Костіка вже був за своїм улюбленим столом. Привітались ми, а я й питаю:

– Так з якої ж ти нагоди частуєш мене, Костіко?

– Та ж нагоди не одна, а дві – одна хороша, друга погана. А чи не правду говорять, що людина п'є і коли в неї якась радість, і коли горе?

– А ти спершу, – кажу, – розкажи про погану...

– Пам'ятаєш, який скандал мав я із своєю жінкою минулого літа...

– ?..

– Вирядив я її на три тижні в Геркулани – хай у славному курорті лікує свої ревматизми.

– Ну?

– А за цей час привів я кілька разів додому бабу, молоденьку блондинку. За два дні до повернення дружини я помив посуд, склянки, на яких червоніла її губна помада, викинув недокурки теж з її червоною помадою, пострясав постіль, скатерку, рушники, покатав пилосос по всіх кімнатах, словом, навів колишній порядок. Якийсь тиждень, а, може, й довше, дома був спокій. Доки одного дня моя жінка, струшуючи мішок з пилососу, не знайшла у ньому клубок довгого русявого жіночого волосся. А у мене жінка чорнява. Ну й скандал був! «Скажи, – кричить жінка, – кого ти приводив у нашу спальню?!» «Нікого...»

– кажу, бо знаєш: якщо жінка застала б тебе навіть верхи на іншій, ти кажи одне і те ж – не правда! Я признаю: хотів, але не успів... «Може, – кажу своїй жінці, – Нікуца був з кимось... Бо, коли був я у відрядженні, дав йому ключ, щоб нам квіти поливав...». Повірила вона чи ні – не знаю, а скандал тривав цілий місяць.

А цього літа моя жінка знову їздила на теплі купелі, і скандал почався одразу після її повернення...

– Не кажи, що ти знову забув пилосос витрусити?..

– Та де! Правда, два тижні тому була в мене баба й посиділа кілька днів.

– Теж блондинка? – питаю.

– Я не тільки постарався, щоб уже не була блондинка, але після того так витрусив пилосос, що він і новий таким не був!..

– І?

– Я наказував дурці щоранку: «Ось, любя, холодильник, бери звідти та їж-пий, що хочеш, звари потім собі каву (ця навіть не курила) і жди мене». А дурепа, гадаю, нудилася і замість взяти якийсь журнал чи книгу з бібліотеки...

– А вона що? – не втерпів я.

– Накидається вчора жінка на мене: «Бачиш оце плетіння?! – горлає. «Бачу...» «Для тебе я светр в'язала! Перед від'їздом на купелі закінчила один рукав, а другий успіла тільки на долоню...» «І?...» – ніяковію я. «Що і?! Що і?! Другий рукав я тільки розпочала, а зараз він майже готовий! Хто доплітав його, коли мене не було дома?! Хто?! Теж Нікуца?...» Ти розумієш? Блядюшка нудилася і взялася доплітати розпочатий мою жінкою светр!

– Бачу, Костіка, не з медом у тебе дома... А, кажеш, є й хороша новина?

– М'яко кажучи – не з медом... Завтра їду у відрядження, побуду трохи поза подружнім домом, може, жінка втихомириться... А хороша новина, питаєш? Ну, хороша новина та, що в мене порожні кишені...

– Я не сказав би, що така вістка надто хороша...

– Не спіши. Завтра у мене зарплата...

– Ну, у такому разі, сьогодні платитиму я.

– Я ж казав: не спіши. Сьогодні платитиме Нікуца!

– А хіба у нього не теж завтра зарплата?

– Ти знов квапишся. Так, теж завтра. Але вчора були ми з ним тут, таки за цим столом, і засиділися, доки закрили ресторан. Платити платив я, як не раз. А Нікуца п'яний, як ніч, повіз я його додому на таксі. Але доки напитися, хвалився водно, що ади, які чудові візитки надрукував собі! 500 візитних карток. Вкінці забув він картки на столі,

а я поклав їх у свій портфель. Сьогодні прибув він пізно до редакції, після дванадцятої. «Мушу, – промимрив він хрипло, – щось хильнути та сполоскатися, бо гину від похмілля!.. Ще й візитки загубив...» «То як, – кажу, – загубив? Ти що, не пам'ятаєш?» «Що пам'ятати?» «Як що? Залишив ти візитні картки на заклад отому жуликові, від якого позичив 500 леїв». «Ти здурів? Котрий жулик?» «А мені звідки знати?.. Ти підійшов до сусіднього стола – казав, що ви знайомі, – взяв у нього 500 леїв, дав йому візитки і обіцяв віддати гроші цього вечора о сьомій... А жулик казав, що не турбується, що ти не повернеш сьогодні гроші, бо інакше він міг би передати твої візитні картки головному редакторові Скинтеї...» «Ти звихнувся! Звідки я можу взяти сьогодні 500 леїв?!» «Ти, – кажу, – мене питаєш? А тебе хто примушував напоювати увесь ресторан на позичені гроші?..»

– Костіка, не будь садистом. Він же твій друг.

– То правда, що мій друг. Але теж правда, що він надто любить пити на дурничку – майже завжди він п'є, а друг Костіка, тобто я, мусить платити, бо свої гроші тратить чорт знає на що. Сьогодні питимемо ми за його рахунок...

– А звідки візьме він 500 леїв за такий короткий строк?

– Мене це не обходить. Від своєї сестри, від літфонду, його справа... Він повинен скоро з'явитись. Хай принесуть нам ще по коньякові, бо Нікуца схоче водки.

– Згідний.

– Доки прийде Нікуца, покажу тобі, які він собі буржуйські візитки замовив: каліграфічний шрифт золотом, шовковий матовий папір... Атож. Ти що гадав? Та подожди, синку! За таку розкіш питимемо на твої гроші і не один тільки день! Бо за 500 леїв можна пити тричотири-п'ять днів!

...Якщо я добре запам'ятав, Нікуца Танасе прибув у ресторан Рустік десь

аж о пів на дев'яту і заявив, що йому ледве вдалося пристарати 200 леїв. Від своєї сестри... Узав у неї, каже, останні гроші. Але нічого – завтра зарплата.

Пам'ятаю також, що вечір був не дуже веселий, хоч вкінці Нікуца казав, що Костічин «жарт» йому сподобався...

Відтоді пропливла купа років. Костіки Морару нема вже сімнадцять років, а його друга Нікуца Танасе – понад двадцять.

На перехресті бульвару ім. генерала Маґеру з вулицею Бісеріка Амзей сьогодні вже й ресторану Рустік нема...

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

НЕЗНАЙОМКА У ФІАЛКОВІЙ СУКНІ

(Новела)

(Продовження з № 224)

Лука Ністоряну прокинувся перевтомленим, слабим і беззахисним. Ніч була тривожною. Відчував, як його виснажили жахливі, тривожні сни, перемішані з уривками дійсності, в яких щойно задуманий ним персонаж майбутньої новели ревів диким божевільним голосом: «Господь сотворив людину по Своему образу і подоби, а ти чому не сотворив мене по твоєму образу і подоби?.. Га, чому?.. Чому ти не сотворив мене зі своїми слабкостями і вадами, з тією крихіткою краси, яка називається безпорадністю?.. Чому ти не наділив мене почуттями любові, ненависті, провини?.. Тоді, можливо, я любив би тебе, як любить син свого батька, шанував би тебе, як свого творця... або ненавидів би, як раб господаря. Але ти сотворив мене досконалим, без жодної слабкості, без пристрастей, без бажання... Ти сотворив мене ідеальним. Красивим і потужним, саме таким, яким би хотів стати сам...»

«Ти нереальний персонаж, яке тобі діло до того, яким сотворив я тебе?», – пробував заспокоїти його Лука.

«Ні, я такий, яким хочеш бути ти сам! Жінки у захваті від мене, чоловіки бояться і поважають мене. Я чарівний і сильний, бо не можу кохати і не можу ненавидіти, я холодний і невмирущий, не знаю, що таке радість, сум і біль, я не страждаю, бо в мене немає душі».

«Все це брехня! В твоїх словах немає й крихітки правди, кожен персонаж любить, ненавидить, страждає, закохується...»

«Я теж закохаюсь. Саме в ту жінку, в яку закохався ти вчора вечором. Вона стане моєю, моєю коханкою, розумієш?! Я заберу її від тебе, ти будеш шукати її, та не знайдеш, ти збожеволієш від бажання знайти її, душевне страждання і біль в'ють тебе!»

«Ха-ха-ха! – розсміявся Лука, хоч в його сміху бриніли ноти страху. – Ти тільки видумана мною дійова особа, я покінчу з тобою, коли

захочу, порву рукопис на шматки, або кину його у вогонь – і все!»

«Не смійся, мій творцю!.. Ти можеш порвати рукопис на тисячі шматків, можеш спалити його в тисячах вогнів, я існую не в твоїм задряпанім рукописі, а в твоїй голові. Ось це – твоя велика проблема!»

Опісля прибула незнайомка у фіалковій сукні, гарна і сумна. Роздягнувшись, подарувала себе видуманому ним персонажеві.

Він, кохав її брутально, дико і солодко, як тільки справжні мужі вміють кохати.

Вона, прижмуривши очі, приємно стогнала.

Лука безпорадно стежив за їхніми рухами, слухав їхні стогони, дивився як дрижать їх тіла в оргазмі... З ревності і люті хотів накинутись на них і задушити обох, але не зміг навіть ворухнутися, його наче паралізувало.

* * *

Хоча це був тільки сон, але він прокинувся занепокоєний через міру. Спочатку хотів порвати рукопис на шматки і спалити його, вбити головного персонажа ще ненаписаної новели, позбутися його назавжди.

«Не смійся, мій Творцю!.. Ти можеш порвати рукопис на тисячі шматків, можеш спалити його в тисячах вогнів, я існую не в твоїм задряпанім рукописі, а в твоїй голові. Ось це – твоя велика проблема!» – пригадав його слова.

«Я тільки перевтомлений, тільки перевтомлений, – подумав Лука, наливаючи собі албанського коняку. – До дідька! Я ж не можу ревнувати незнайому жінку, яка кохалася у моєму сні з нереальним, вигаданим мною персонажем».

Така думка розвеселила його, але, все ж таки, відчував душевну гіркоту – крихітку тієї болі і скорботи, яку відчув Господь Бог, коли перша людина – вінець його сотворіння – повстала проти нього.

«Я тільки перевтомлений, не дивно, що мені

такі дурниці приснилися», – повторив у думці Лука, сідаючи в біле розкішне шкіряне крісло.

Після кількох ковтків коняку відчув, як приємне тепло огорнуло не тільки шлунок, але і все його тіло і душу. Страх і неспокій відразу зникли, посміхнувся своїм химерним фантазіям: він ревнував незнайому жінку...

«Закохатися в незнайомку – це те саме, що закохатися в привид, – пригадав слова вічно закоханого поета Пабла Ронішоряну. – Пабло знає всіх жінок, пов'язаних з літературно-мистецьким життям нашого містечка. Подзвоню, мабуть, він знає її...»

* * *

На жаль, Пабло не пригадавав собі, щоб вчора вечором бачив молоду жінку у фіолетовій сукні, яка сиділа між Євгенією Чімпоєру та Віктором Зурбаджіу, але, мабуть, він не помітив її через те, що не спускав очей з чарівної Корнелії, дружини хірурга Антона Папоротяну.

«Подобається мені ця жінка, і все! Мушу признатись їй, іншого виходу немає, – промовив невинуватим голосом Пабло. Здається, цього разу я закохався назавжди...»

Лука посміхнувся, скільки разів чув він цю фразу...

Між Лукою і Паблом зав'язалась справжня дружба, навіть секретів поміж ними не існувало, не то щоб якась заздрість. Це, мабуть, через те, що вони обрали різні жанри і не мали чого заздрити один одному, як це часто трапляється між побратими по перу. Кожен з них мав свого видавця, своїх читачів і своїх шанувальників, вони не мали що ділити, зате кожен з них щиро радів успіхам іншого.

Пабло Ронішоряну закохувався досить часто і кожного разу зізнавався жінкам в коханні, бо «іншого виходу» не мав. Кожного разу йому здавалося, що це «назавжди», але «жодне диво не триває більше трьох днів», – зітхав Пабло, коли минали ті «три дні» після кожного «назавжди». Кохав, горячи-палаючи

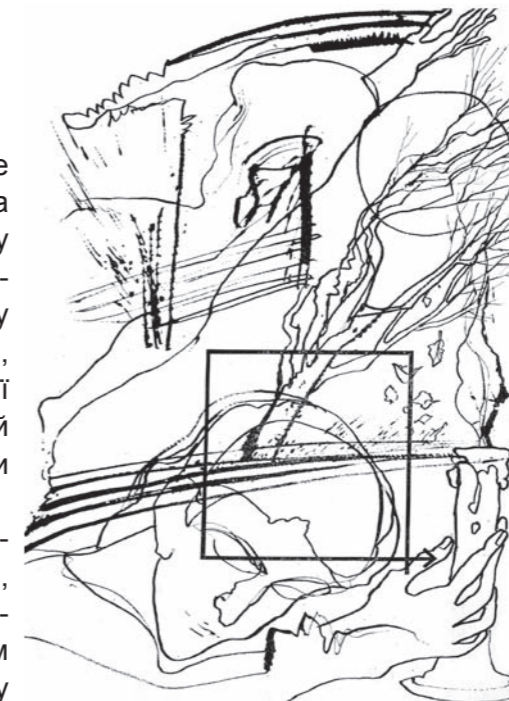
незгасимим полум'ям, а найщасливіші жінки, яких він покохав, були ті, яким він не встигав за ці «три дні» зізнатися, і вони навіть не відали, що були кохані справжнім коханням, що своєю красою, тілом чи просто одним словечком або поведінкою запалили вогонь кохання в серці поета, і що завдяки їм народились найкращі поеми вічнозакоханого Пабла Ронішоряну. Та не всі жінки, в яких він закохувався, були чарівними. Деяких навіть гарними назвати було б забагато, а це через те, що Пабло бачив жінку оком поета, він бачив в ній те, чого не зможе побачити пересічний чоловік, він розумів її душу... Він читав її душу, чарівну-пречарівну, бо в жінок душі гарніші від душ ангелів, херувимів і серафимів, тому що жінки народжують дітей, дарують життя... тому що жінка – це МАТИ, і красивішою від жінки може бути тільки жінка.

Спочатку Лука не повірив, що Пабло не закріпив жінку в фіолетовій сукні. На мить перелякався, що той закохався в неї, і тоді – «на тобі, небоже, що мені негоже...», треба було б чекати, поки Пабло розкохається, закохавшись в іншу. Але це не тривало б надто довго, бо він закохувався навіть і по

два-три рази в день. Та всі сумніви розвіялись, коли Пабло обіцяв, що попросить від фотографа Драгоша Йонеску фотографії, які той зробив вчора вечором на презентації. Драгош працював у газеті, головним редактором якої був Віктор Зурбаджіу, і певна річ, що сфотографував свого шефа, і тим паче Євгенію Чімпоєру, яка просто божеволіла від щастя кожного разу, коли бачила свою фотографію на сторінках газети.

– Якщо твоя красуня у фіолетовій сукні сиділа між мадам Чімпоєру і Віктором Зурбаджіу, вона мусіла попасти в кадр. Таким чином, справа вирішена, – запевнив його Пабло, пообіцявши, що подзвонить, як тільки побачить фотографії.

(Далі буде).

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИЖИЙ РАЙ

(Повість)

(Продовження з № 225)

ДАНИЛО ТА ІВАНИЛО

І так у тети Петрихи були, як уже відомо, два старі коти. Чорного, як ніч, і без хвоста, стара охрестила Іванило, а рябого і без вух – Данило.

– Іванило був колись хитрим котом на весь Лалов. Імняв (ловив) мишей, повху (щурів), навіть і гаду (вужів), – хвалила його стара, цілувала і гладила по злинялій спині. – Но бідолашка залишився без хвоста.

– Може, пудкрадався за шовдором по волоських коморах, або хлпав із шуфля сметану, та Петрушка Босий погладив його по хребту, так што удрубав єму й хвуст, – жартував хлопець.

– Хто таке чув, хлопче? – обурилась стара та погладила знову старого котиська по спині, котрий гордо замуркотів на її колінах, мов знав, що про нього іде мова.

– Срібний бабин Іванилко. Повх єму удкусив хвуст.

– Як повх? – зацікавлено запитав внук.

– Коли ти був малий у Донійовій возарни, Іванило імів великого повха, котрий сильно боровся за своє життя та удкусив котови хвуст. Бідний бабин котик, кулько переніс та перетерпів! Ледь не здох. Ледви я єго улікувала.

– І чім ви єго лікували? Булисте до дохтора Онтія?

– Матила я єму рани салом та молочком. А коли прийшла баба Говдія із Солонця, побаяла йому на углях і ужив. Но бідолаха остався без хвоста.

– Як і медвідь, котрого лисиця пуслала імняти рибу у потоці, де удморозив собі хвуст, – розсміявся внук, а потім запитав:

– А чому баба Говдія, коли гасила дев'ятки на углях, не принесла води цілющої та живущої і не приліпила Іванілові хвуст назад?

– Єх, ото казка!

– І баба Говдія – казка. І дев'ятки є – казка! У неї голос товстий та захриплий, як у діда Черепка, а нус і горб, як у столітньої баби Дрейки із Болотища. Страх, який дохтор баба Говдія!..

Петриха розвеселилась і замовкла. Та Петрик не відставав і настоював на своєму:

– А кут Данило, як залишився без вух, як тхурь?

– Данило добрим був гайташем. Імняв гаду, што жили пуд муром, вборонював пітята (курчата) уд половика та й кані.

– Як убороняв? – дивувався хлопчик. – Може, імняв їх та ласував ними.

– Де таке говориш? – сердилась стара знову. – Я сама виділа, коли половик сів на пітя, а Данило лишив коника та верса на плечі єму. Половик перепудився уд несподіванки і упустив пітуха. Не снівбиса! Бо часто прилітав суди, як унадився у мої пітята.

Одного разу прийшло і лисеня із Глинниці і право на мої гусята. Данило запримітив, скочів на нього, а гусак зачав

тягнути за хвуст лисичку. Такий гамір завели, што лисеня мусіло удступитиса, но лишило Данилка без вух.

Петрик любив слухати бабині казки про її славних котів, хоч не дуже вірив їм, бо у коморі миші справляли весілля. Навіть і до сіней завітали, де Іванило та Данило вічно хропіли на запічку і не відали про мишей. Проте, тета Петриха дуже розпестила їх і пригощала, як паничів, ковбаскою, солониною, сиром.

Молилась за них, як і за свого померлого чоловіка Петра, як і за всіх домашніх істоти, котрі радували її кожної днини. Молилась і за сонячні золоті проміння, котрі визирали із-за гори та цілували той земний рай біля річки Лали.

ВАСЬКА МЕЛОМАН

Тварини, дерева, трави, як і людина, люблять гру й музику, люблять присутність людської доброї душі і долоні.

Живучи під лісом, до тети Петрихи, як і до її сусідів, часто загощали дикі звірі й птахи-хижаки, як ось, наприклад, до солодких груш. Влітку лисиці, половики та кані, восени свині-дикуни, подеколи й ведмеді, а взимку вовки голодні.

Город Довганів був широкий, мов полонина, огорожений вздовж березами, грабами, вільхами та лісками, що стерегли межі, і де-не-де спереду осиками і дубами-горунами, що нагадували іздалека всім проходжимо про господарство Петра Довгана та його багатодітну сім'ю.

Довган, коли оженився, поставив хату серед города, як княгиню, а недалеко неї посадив два горіхи, які тепер буяли, як велетні, і нагадували про його молодість. Та про це вже ніхто не знав, крім Василя і його дітей.

Також біля входу на його обійстя посадив три осики і чотири дуби. Дотримувався прадавніх звичаїв, коли люди вірили, що життя кожного члена сім'ї пов'язане із деревом, котре посадив батько, коли Бог прислав на світ дітей: осики для дівчат, а дуби для хлопців.

Вкінці города справа ріс дубовий лісок і кілька буків, а зліва розляглось пасовисько.

У чистому чарівному, мов сон, ліску, птахи вили собі гнізда, а під дубами росли гриби-товстокоренки, біляки, голубінки, ягоди, котрим раділи внуки, та ховались від спеки Петришині кури, її чубаті рябушки, товстульки та вороньки.

Відходячи далеко від подвір'я, не чули або й не слухали ні клику своєї господині, ані Петрика, котрому уже набридло стільки ходити за ними. Ліпше було пасти ягнята у пастунку та погратись із хлопцями в цурку, або в бент, де він завжди був переможцем. Або просто лазити по деревах із Гейзом, Поліом та Васалієм і заглядати у пташині гнізда, або нахилити грабові гілки для гойдалок, забуваючи про курячу сім'ю.

Через упертість та непослушність бабиних курей півень Васька часто повертався без хвоста, а його рябушки з пораненими

крилами, бувало й пропадали у лісовій хащі, залишаючи за собою лиш жмутик пом'ятого пір'я.

Петриха сторожила, скільки могла, ходила за ними по берегах із палицею, мов осінній вівчар.

Петрик сміявся із баби і радив:

– Ба', пустіт Федіра, най гадкує курей.

– Ти што оцапів? Хочеш аби пес когос роздер, який лихий! Ану, дивиса на легінища, што єму прийде в голову! Пустити пса, аби я мала клопуть?

– Тогди запріт їх дес, я не годеи туюлько бігати за ними!

– Де заперти? Кури хотять волі, бо інакше удки яєчок? Уд ворон?

Та одної осені батько Петрика, менший Петришин син, вернувся із бутина (лісорубства) і привіз новий радіоприймач, щоб обрадувати сина і свою стареньку матір та розвеселити трохи і долину Лали, де крім пташиної трелі, осінньої вівчарської трембіти, зимового виття вовків та голосів чотирьох сімей, нічого не було чути.

У Донія був величезний старий радіоприймач, котрого маляр привіз під час війни із міста, коли від погрому переходив у своїй пивниці жиди Бурика і його сім'ю та, які прожили там, за горою ящиків із яблуками, цілу зиму.

Після війни маляр виставив своє радіо на стіл, та всі, хто жив у тому краю, як волахи, так маляри й наші, приходили до нього дивитися на нього, мов на якесь чудо, і слухати світові новини та музику.

Баба Олексиха та баба Чірібанка хрестились, бились по роту та говорили пошепки, що маляр здурів та продав свою душу нечистому, який заліз у якусь дерев'яну скриню та верзе собі по-своєму і спокушує людей. І за це проклятий маляр заставляє людей сапати, полоти, збирати яблука та черешні, грабляти сухе листя.

І справді, подеколи за слухання новини та пісень Доні та його жінки Ілонка примушували жінок працювати, бо, як говорили вони, новини і музика коштують, але за роботу все ж таки платили продуктами. Так що врешті всі були задоволені.

Щоб радіоприймач працював, старий привозив із Сигота повний гатіжак (рюкзак) батарейок, за котрі платив купу грошей, бо про електричний струм у той час ніхто й не снів.

Але згодом його радіоприймач «оглух і занімів», бо славно прожив свій вік нелегкий, як говорив сам Доні, а другого так і не придбав.

Коли ж Василь Петришин привіз своїй матері та синові новий радіоприймач, всі сусіди зраділи, як новонародженому.

Тета Петриха спочатку цуралась такого дива, боялась його, нарікала на сина, навіть і сварилась з ним.

– Нашто ти мені приніс таке чудо до хижі? Забериса із ним утці! Што хочеш, аби грум тріснув у мою хижу із-за него? Хто знає, яка там нечиста сила лопонит та бевкає!..

– Не журітса, бабо, то техніка, – переконував її внук.

– Не є нечистого нігде. Туюлько в уяві вашуй та у всьох старих жоней, котрі окрім своєї загородини не ходили нігде, – наполягав син.

Стара глянула на внука, котрий благав її залишити радіо, та трохи пом'якла.

– Ну, хай буде! – неохоче пристала вона. – Але, Петрику, уважай як будеш його крутити! Не приведи суди громаду твоїх волощуків та малярів, аби поністожили.

– Не журітса, бабо, ніхто нічого не покажить (не поламає), – переконував її внук, а потім кинувся своїй бабуні на шию і щиро поцілував її в щоку, так што стара ледь не впала, але зраділа його вчинку та тихо поблагословила:

– Боже, дай тобі щастя!

І так, кожного ранку, стара почала слухати радіоприймач, поки звикла і навчилась сама крутити його. Цілу зиму її хата була весела і повна радіослухачів із Лали, котрі, крім новин і музики, слухали й Святу Службу, що передавали із Ватикана, коли наступали зливи чи насипали глибокі сніги та не дозволяли ходити до божої церкви.

Влітку, коли стара виходила на город, залишала відчинене вікно, де клала свій радіоприймач і слухала його, працюючи. Та найбільше любив слухати музику її гребенистий півень Васька.

Коли півень почув грайливу музику, закукурікав кілька разів, а потім забивши крилами, наче аплодуючи, ще тричі запіяв гордо, на весь голос:

– Ку-ку-рі-ку!

Мабудь, зрадів, што його подвір'я повеселішало та привітався церемонно з тими, што виступали по радіо.

Цей його жест запримітила Петриха кілька разів, коли включала апарат.

Запримітила і те, што її півень уже не водив курей далеко від хати, коли грала музика. Ходив собі гордо біля подвір'я,

піяв і голубив курей, слухав музику, хитро похитуючи своїм крилатим гребенем, што звисав на один бік, як солом'янка у волоського парубка.

Та одного разу скінчилися батарейки, і радіо замовкло, а в сільському магазині купити не було. Васька почав знову водити курей до ліска, де кума-лисиця хапнула найкращу курку, улюблену Чубаню тети Василя.

– Ой, пропала моя курочка, – бідкалася заплакана стара.

– Загородім коло хати, та не будут кури бурше удходити далеко. Они туй, як уці (вівці) у толоці. Із-за волі они біжат до неволі, до лисиць та половіку.

Бабуня не відповіла внукові, а звернулася до півня.

– Васька, ти хочеш музики?

«Хочу, хочу!» – похитував сумно гребенистий, бо і він любив Чубаню, більше від усіх своїх курок і шукав її по городу.

Через кілька днів Петрик приніс нові батарейки і радіоприймач ожив. Музика знову заграла та розвеселила Петришине подвір'я, як і Лалу.

Васька зрадів та в подяку весело забив крилами, запіяв гордо та скоро привів курей додому.

Та й Федер кудлатий не відставав, почав танцювати під оборогом, а Зоряна замукала в хліві. Навіть і крилата яблуня, што росла перед хатою, потрусила віттям.

Ось тобі і життя!

(Далі буде.)

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

ПЕРЕМОЖЦІ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 224)

Після свят, звичайно, починаються м'ясиці – період, коли молоді пари справляли весілля і починали нове спільне життя. Хоч становище у краї, душевний настрій людей не сприяв такій події, недивненьке весілля таки відбулося за Облазом і, як воно звичайно буває, обговорювалося всіма в селі. Але й воно не змогло відсунути на задній план те, що боліло найбільше. У Долину Рускови ще докочувався гул війни, яка прокотилась краєм, покалічивши людей, їх душі.

– Но, што май чути у світі? – запитав Копші, близький сусід Анни, стрівши її біля хвіртки.

– Што би чути? Біда в світі та готово, – відповіла Анна Ліберка.

– Біда, біда, але якби ми переселилися в Будешть, то мала бути ще не така біда, – продовжив розмову сусід.

– Но, не мало бути ліпше, ні якби ходили жандарми за нами по боках, та були нас вистріляли. Але Господь нас уборолив від цієї величезної біди, – звела очі до неба Анна.

– Може, дасть Бог, та буде ліпше, лиш аби люди не вмирили – продовжив Копші.

– Як буде ліпше, коли тільки людей забрали лиш із нашого краю, а ще від інде, – зітхнула Анна.

– Много людей пішло, лиш много й погине, бо сісі не робили інструкцію. Вони не знають, як ся прятати від куль, не знають нічого такого, аби їх оборонило від смерті, – пояснив Копші.

– Не знаю, що ти ще казати, лиш мені дуже тяжко: чоловіка від мене взяли, сина від мене взяли. Мені осталося п'ятеро дітей, із яких тільки Федора є до роботи, а тих других треба убирати, обувати, годувати, а у мене лиш дві руки. Хто мені буде косити, орати, дрова різати й возити – всі чоловічі роботи хто буде виконувати? Я можу надіятися на Івана? Іван іще малий, йому лиш дванадцять років? Він береться до усякої роботи, але у нас щодо Івана є другий план. Ми хотіли аби Іван учився, але видиш, що нам війна приносить. Там, де Іван учився, може, уже все перебито, хто його знає – висказала Анна своє горе.

– А ти таки хочеш, аби Іван ішов далі учитися? – запитав сусід.

– Так, я хочу, аби йшов далі, може, вийде попом – відповіла Анна.

– Не лихо думаєш, лиш сесе великі гроші коштує, – похитав головою Копші.

– Яюсь будеме тручати, аж би продали його парть, лиш аби ся вивчив, – запевнила його Анна.

Одного дня з самого ранку до Ліберів зайшла рідна сестра Василя Лібера Анна Микитина, скоцюрблена, занепокоєна схвильовано почала розповідати про свій дивний сон, який не дав їй доспати ніч.

– То, може, Микита вертівся цілу ніч, тому ти не могла спати, – спробувала жартом розрадити її Анна Ліберка.

– Та ні, ані не знаю, коли він прийшов, бо я вже спала, – зітхнула Анна Микитина. – Іще й тепер спить, а го не збужала...

– Дивися, іде й Марія, сестричка моя, – перебила її Ліберка.

– Добрий ранок! – привіталася Марія Паранюкова, увійшовши до хати. – Що у вас нового? За Василя нічого не чути?

– Не чути, не чути, та дуже ся журю: що з ним? Одні з тих, що їх німці взяли, почали вертатися до дому, лиш один, кажуть, що помер, – відповіла Анна, Іванова мати.

– Таке тото є тепер: один умре, бо ся утопить, іншого устрілять, а іншого ізбомбардують, – втрутилась у розмову старших Федора. – А ми робиме так, як і другі, та не можемо ся допомогти, – продовжила сердито. – Устаємо рано, лігаємо пізно, робимо цілий день, як дурні, та й так нічого не маємо, тільки три вівці, корову та дві кури.

– Аж хочеш знати, я тобі скажу, що усі, не лиш ви, – заспокоїла Федору тітка Марія. – Кого ти видиш, аби собі щос купував? А де можна купити? Гоньдя заперта, відколи Лоці пішов, бовти жидівські заперті, бо їх забрали німці, а других бовтів нема. А хто тепер іде на ярмарок? Та й де би тот ярмарок був, коли довкола летять кулі та динаміти?

– Треба нам гадкувати і то, що у нас є, бо як не будеме гадкувати та пропаде, то пропадемо і ми. Коби Бог дав здоров'я нам та нашим дітям, та вийдемо яюсь із цієї біди, – сказала Анна.

– Через велику біду ми перейшли, не є нам легко, але коби люди ся повертали живі та здорові, то яюсь би боровся за краще, – зітхнула Марія Паранючка.

– Бог великий та добрий, він знає, що треба народові, – підсумувала Анна Микитина.

– Як не як, але нашій хижі тяжко: два мужчини на війні, Іванові треба продовжувати школу, троє дітей малі, – поскаржилася жінкам Ліберка. – Діти ростуть та не уміщаємося усі у сісю хижу, треба другої. А як старати другу хижу, коли чоловіка нема дома?

Та незабаром Анна Ліберка таки купила стару ев-

рейську хату, яку перевезла до себе у двір. Потім привела майстрів, щоби склали хату так, як вона була, коли її збудували. Звідки в неї були гроші? Тут продала яйце, там картоплю, чи щось інше. Вона була добра господиня, знала, як вести своє господарство, і поволі, поволі зібрала гроші на хату. Майстри склали хату, але наступили морози і не дали докінчити її.

– Умістимося іще і цієї зими в старій хаті, як було і дотепер, – вирішила Анна. – Тепер є інша жура: ягнята, вівці, корова, дров треба запасти, бо не знаємо, яка буде зима.

А зима наступила дуже важка: снігу багато, сильні морози. У холоді і в голоді, у журі та недостатках минали дні. Листоноша продовжував приносити вісті, кому добрі, кому злі. Люди збиралися і, бувало, вистоювали цілими годинами, чекаючи його. Становище в селі ставало дедалі складнішим.

Фронт відійшов уже далеко на захід, і почали працювати школи. Новиною для марамороського краю і навіть для цілої країни стало відкриття в Сіреті першої української гімназії. Вістка ця долетіла і до Рускови.

Одного дня Анна Ліберка прибігла додому схвильована і гукнула сина:

– Іванчику мамин, лишай пріч та йди, готуй собі багаж, бо завтра будемо йти до Сигота!

– А чому нам іти до Сигота? – здивувався Іван. – Хіба ви не знаєте, які туди дороги, як їх розбили тоді, коли мости повалилися? – здивувався Іван.

– Чекай, хай тобі скажу, чого треба їхати до Сигета, та ж там відкрилася руська гімназія, – повідомила радісну новину сину.

– То правда? Тоді треба їхати, – одразу погодився Іван. – А чи знає Олекса про це?

– Я тепер іду дізнатися, хто везе дошки у Мадярщину. Може, би взяв і нас на віз, бо поїзду вже нема. Перекажу і Олексю новину про нову школу в Сіреті, – сказала Анна, щільніше закутуючись в хустку, і вийшла.

Незважаючи на лютий мороз і сніги, нестатки примушували рушан везти до Угорщини смерекові дошки або сіль, а звідти привозити збіжжя.

Анна домовилася із Мондичом, який збирався наступного дня в дорогу, щоб узв'яз їх до Сигету.

– Тпру!.. Тпру!.. – наступного вечора Мондич зупинив коней коло Ліберового подвір'я, де його вже чекали Іван з матір'ю. – Но, лізьте на віз! Там отава. Укрийтеся добре джергами та зарийтеся в отаву, бо дуже студено! – порадив своїм пасажирам.

– Так і зробимо. А чому не йдеш із саньми таким снігом? – запитала Анна.

– А як у Мадярщині буде купно, тоді що зроблю? – відповів Мондич.

– Ти знаєш, як треба, – погодилася Анна.

– Но, гайда, бо дорога далека! Ча, Бризу! Гийс, Мургу! – гукнув Мондич на коней, які одразу слухняно рушили.

– До рана мали б там бути, ні? – запитала Анна.

Мондич мовчав, але через якийсь час таки відповів:

– Та аж Бог допоможе, так би мало бути.

– Та як вам іде із цим заробком? – продовжила розмову Анна.

– Як би могло йти? Май добре, май лихо, аби не було, як каже жид: «за три купило, за два продало, а йому ся нич не встало», – пожартував Мондич. – Гайда, гай! Ча! Не хоче сіся кобила тягнути. Видите, туй новий міст, тепер ізроблений. Старий, добрий міст розбили. Тот був дужий, та й ся не рухав, а цей ся колише, то вона не є бізуна. Ча! Ча! – підганяв коней Мондич. – Што будеме робити?

– Та що ми можемо допомогти? Ми малі, – зітхнула Анна.

– Так є, ми малі, ой малі! – погодився Мондич. – Не видите кілька лиха ся наробило у селі від цього літа? Не інше, аж були лиш сісі мости побили, а кілька ми сиділи у лісі запрятані. А кілька людей забрали та й кілька із них погубило, що іще будемо говорити?

Так за розмовами проїхали вони Леордіну, а потім Петрово, наблизилася до Петрівського підйому, де коні мусили йти поволі. Та мороз своє робить, і на Герені біля криниці треба було спинятись.

– Тпру! Тпру! Го! – Мондич зупинив коней.

Позлізали з воза, трохи побігали, щоби ноги розтерпли, а потім стали біля великого вогню, біля якого вже грілися інші подорожні.

– Ой, тепер би здався і погар горівки, – сказав якийсь чоловік у білих холошнях, реклику і з чорним ковпаком на голові.

Ніхто йому не відповів.

Мондич, Анна та Іван не довго там стояли, бо дорога ще була далека.

– Знаєте, – сказав Мондич своїм пасажирам, готуючись рушати далі, – до Сигота ще ідемо, кождий як може, але від Сигота мусимо іти разом. Мусимо гадкуватися, бо в світі много лиха ся робить.

Коли зазорів день, вони виїхали на сігетський ринок.

У Сіреті Іван зустрівся із Олексю та Юрієм Кімпаном. Разом хлопці влаштувалися у тети Цілі. Хата була велика, але не знати, чи то власна чи державна. У кімнаті від вулиці жив учень румунського ліцею. Рушани поселилися в другій кімнаті.

Коли хлопці влаштувалися, пішли шукати свій ліцей, аби записатися на новий шкільний рік. Розпитували місцевих жителів, але ніхто не чув про українську гімназію. Нарешті їм вдалося відшукати школу по вулиці Грідіна Морі, там, де сьогодні знаходиться школа мистецтв ім. Петефі Шандора. В той час школа належала реформатській церкві і виглядала дуже гарно.

(Далі буде).

Марія ЧУБІКА

ВІД ПОЛАМАНИХ КРИЛ ДО ВИСОКОГО ЛЕТУ

(Оповідання)

«Є щось чарівне, рідне, тасмниче
У тих краях, де ти з дитинства ріс.
Воно постійно серце кличе:
Не забувай, прийди, прилинь. Вернись...»
Сергій Макара

Сонце викотилося з-за ґруня і сипало золотавим промінням на жителів малого села, які поспішали вулицю хто-куди: на роботу до міста, чи на поле, учні – до школи.

У невеликім натовпі можна було запримітити високу струнку шатенку. Густе волосся заплетене у товсту косу, яка сягала колін. Довгі вії затінювали великі карі очі. Це були виняткові, найкращі в світі очі, бо вони випромінювали щирість, добро, ласкавість.

Яринка – так звали власницю чарівних очей, – навчалася в класі єдиного українського ліцею в Сігеті. Тиха, розумна, слухняна, вона любила вчитися, а також допомагала матері по господарству. Після закінчення ліцею мріяла поступити на філологічний факультет.

Дівчина росла у сім'ї, в якій панували любов, порозуміння і повага. Незважаючи на те, що батьки любили її і оберігали, як зінницю ока, бо її поява на світ була довгожданою, Яринка не була вередливою дитиною.

Аж цілих десять років лелека обминав їхню оселю і коли вже в батьків пропала надія, одного дня на порозі Великодніх свят у їхній хаті пролунав плач новонародженого маляти. Це була дівчинка – щастя і радість батьків, які назвали її Яринкою.

Батько дізнався від сільського вчителя, що за древньогрецькою міфологією це ім'я означає мир і спокій. І насправді, така бажана, довгождана маленька донечка принесла в їхній дім мир і спокій.

Мов тепер бачу, як Гафія, її мама, пригортає крихітну донечку до своїх грудей, а по обличчю потоком течуть сльози радості і материнського щастя.

Гафія була мою двоєрідною сестрою, і ми жили поряд. Літом до мене приїжджали мої внучата і вони бавились із Яринкою, любили її і ніколи не кривдили. І взагалі, її любили всі, тому я часто казала сестрі: «Якби я не була на пологах, то тепер би казала, що повитуха добренько наворожила її на любистку». Ми обидві весело сміялись і бажали дівчині здоров'я й щастя.

Хутко минав рік за роком, мов «із води» росла Яринка, а свинина побілила колось чорнявих Гафію та Федора.

Поринаючи спогадами в минуле, мов крізь сон бачу, як вона вперше сама ступила кілька несмілих кроків під наші веселі вигуки: «Дубові ніжки, дубові!», пригадую, як повели її в садок, потім в школу.

Роки минали-летіли, як дикі качки у вирій, і от вона вже скоро випускниця ліцею.

Яринка любить читати і читає багато. Одного разу вона розказала мені, як бібліотекарка, даючи їй нову книгу, сказала: «Я просто не знаю, що тобі дати. Просто не знаю». Їй не вірилось, що дівчина так скоро перечитувала книгу за книгою. Щоб переконатись, вона з недовір'ям дещо запитала про щойно прочитану книгу. Яринка скоро і правильно відповіла, після чого добра жінка сама приготувляла їй цікаві книги з української літератури і навіть просила написати про них рецензії, які обговорювали на літературних вечорах. Головно довгими-предовгими зимовими вечорами.

Одного року, коли із землі почали пробиватись перші ніжні зелені листочки, дерева, прибравшись бруньками, тягнулись вітами у небесну блакить, а в повітрі роздавалося веселе цвірінкання горобців, в ту пору, коли старожили, дивлячись у небо, кажуть: «Яке щастя! Дай Бог, щоб дїждали наступної весни.», або: «Жий, душе, веселися і дякуй Всевишньому за його щедрий дар!», несподівано, мов грім з ясного неба, прийшла біда.

Я поралась на подвір'ї, годувала курей, бесїдувала з чубатою, яка враз закукурікала, мов півень.

– А щоб ти здохла цієї митті! Ти що, здуріла? Напасть на мою голову віщуєш?

Знай, таки завтра будеш варитися у горшку! – мовила я сердито, а серце так і почало гупати, наче хотіло випурхнути із грудей. – Тьфу, тьфу, тьфу! – ще сплунула, мовивши: – Най іде з ніччю. О, Господи, відверни від нас усе лихе. Хорони та заступи! – просила Всевишнього, а серце хололо при думці, що це давнє повір'я може справдитись.

Але ж, як кажуть старенькі, «чого боїшся, того ся не вбоїш». Через кілька днів, коли призахідне сонце заглядало у хату крізь відчинені вікна, які я щойно вимила, до мене долинув розпачливий крик Гафії: «Ой, Боже, людоньки, рятуйте!». Наче кинджал встромився у моє серце.

– Дзвони за швидкою!.. Там Федір... – встигла сказати, вбігши на моє подвір'я, і повалилася на землю.

Я підняла її, посадила на лаву і мерщій подалась до них. На сходах жовтий, як віск, лежав Федір.

– Уважай за ними! Обіцяй! Обіцяєш? – прошепотів він, коли я схилилася над ним.

Я закивала в знак згоди.

Здалека почулося виття сирени швидкої допомоги.

Медики скоро перевірили пульс, обережно поклали Федора на носилки, і машина із великою швидкістю рушила до лікарні. А через день його вже не стало.

Не хочу й згадувати ті дні, Гафія з Яринкою ні не їли, ні не спали, з їх очей потоком лилися сльози, як із темних хмар

дощ. Я переживала разом із ними і думала: «Господи, яке це життя! Народиться дитя, яке треба так довго доглядати, годувати, виховувати, любити, а коли лише б жити, тоді лиш кліп ока – і тебе вже немає. Підеш отак, і в душах рідних своїх залишиш глибоку порожнечу».

Найбільше я переживала за Яринку, адже вона так любила, так любила свого доброго батька. І якраз тепер, коли їй найбільше була потрібна його допомога і підтримка, Федора не стало.

Коли я запримітила, що вони обидві ледь тримаються на ногах, вирішила серйозно поговорити з ними:

«Зрозумійте, життя продовжується. Тобі, Яринко, треба жити для мами, а тобі, Гафіє, – для дочки, бо аж би який важкий удар завдало вам життя, все краще на землі, ніж глибоко під нею.

У вас була вірцева сім'я. Мир, злагода і любов панували у вашій господі. І тепер вам не треба падати духом, а йти далі, хоч якою тернистою не була б стежка життя, бо Федор кожного дня дивиться на вас звідти, де його душа.

А ти, Гафійко, дуже добре знаєш моє заміжнє життя. Віддали мене молоденьку, щоб не залишилася в старих дівках та щоб була допомога по господарству. Чи любила його, мене не питали. Я не відмовила, щоб не нагнівати батьків.

Чоловік мій був старший від мене аж на десять років, тому довгий період нашого подружнього життя я зверталася до нього на «Ви». Ніколи не бачила його веселим. Завжди похмурий, коли дивився на мене маленькими злими очима, то в мене аж серце хололо. Часто і за будь-що сердився, нервував. Після кількох місяців подружнього життя він крикнув на мене так, що я аж стрепетнулася, а опісля відчула на своєму обличчі його важку долоню і остовпіла.

Серце завмерло, мабуть, на хвилинку і перестало битися. Я побігла в сад, поплакала, але батькам нічого не сказала.

Далі таке повторювалося все частіше. А я мовчала. Скоро появився на світ наш первісток, наш синочок. Я сподівалась, що це змінить щось у нашому житті, але, на превеликий жаль, він почав заглядати у чарку і при цьому ставав, мов звір.

Я не мала куди йти, тому терпіла і часто плакала. В такій атмосфері народилася наша друга дитина – донечка.

Горе було мені молодій, бо він не був ні добрим мужем, ані добрим батьком. Часто я просила його розвестися, але він не хотів. Обіцяв справитись, але, випивши чарку, забував обіцянки. І весь цей кошмар продовжувався аж до його кончини.

Пам'ятаєш, Гафіє, скільки разів я ховалась у вас. Зрештою, ти сама все добре знаєш.

І все ж таки, я не падала духом, жила для моїх дітей, щоб допомогти їм, опісля допомогти внукам, боролася за життя і дякувала Всевишньому.

Так що прошу вас, боріться за ваше життя, бо Федор там, де є, буде радіти, якщо ви будете здорові. А за здоров'я треба молитися Богові, а не сумувати, або, боронь Боже, нарікати...» – закінчила я свою повчальну промову.

Скоро минула весна, наступили гарячі літні дні і зоряні теплі ночі.

Ярина пізно лягала і вдосвіта вставала – готувалася до випускних іспитів.

А невдовзі із сльозами на очах читала вивішені результати. Вона закінчила лицей із найкращими результатами. Але батько, любий, дорогий батько, цього вже не бачив. А Яринка так бажала, щоб він був поруч в цей прекрасний момент і гордився нею!

Одного вечора дівчина заявила:

– Цього року не поступатиму на факультет!

– Чому? – майже одночасно запитали ми обидві.

– А тому, що я вже змінила своє бажання. Поступатиму на медицину. Цієї осені в нашому місті відкривається технічна школа медиків-асистентів, на які я записалася. Буду їздити автобусом, як і досі, – відповіла Яринка.

Ми з Гафією глипнули одна на другу, кивнули.

– Хай буде так, як ти вирішила, – додала Гафія.

Канікули пролетіли швидко, і дівчина почала навчання. Поверталась вечором, бо годинами сиділа у лікарні на практиці, або в бібліотеці.

Наступного року, успішно закінчивши перший рік медшколи, почала готуватися до вступу на факультет. А вже восени її прізвище було між першими на списку зачислених на факультет медицини у місті Клуж-Напока.

Через місяць почала своє студентське життя у великому місті. Поринувши з головою у навчання, не відчувала плин часу. Скоро минали дні, місяці, і от вона – студентка III-го курсу.

За цей час вона змінилася. Із сором'язливої селянської дівчини вона стала елегантною красунею. Частенько за нею обертали голови юнаки, але її не цікавила їх увага, вона дуже добре пам'ятала, з якою метою приїхала в місто.

Своїми наполегливістю і старанністю вона завоювала довіру професорів, і вже будучи на третьому курсі, почала асистувати на операціях, призвичаюватись із спеціальними інструментами і новими методами. Цей привілей діставався не багатьом студентам.

Одного вечора у напівпорожньому залі бібліотеки заглиблена у читання Ярина відчула на собі чийсь пронизливий погляд і глипнула у той бік. Зустрівшись поглядом із гарним молодим чоловіком, відчула, ніби її тіло пронизав електричний струм. Дівчина зашарілась і опустила очі. Більше не могла сконцентруватись на читанні, підвелась, вийшла надвір і швидким кроком направилася до автобусної зупинки.

Ярина відчувала, як тепла хвиля вирувала біля серця, яке швидко калатало. «Що це зі мною?» – запитувалася, неспроможна вгамувати хвилювання. Та раптом:

– Ви додому, чи в гуртожиток?

Приємний голос ще більш розбурхав її почуття.

– Ні... так, так, – розгубившись, не могла підібрати слів.

– Може, підвезти Вас? – запропонував він.

(Далі буде).

Юрій ЧИГА

ПИСАНКА – СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

З сивої давнини бере свій початок писанкарство. Воно відоме багатьом народам, але найбільшої слави зажили українські писанки.

Писанку по праву вважають символом зародження життя на землі. Ще й донині легенди на Гуцульщині твердять, що з писанки почався світ.

Геній українського народу Тарас Шевченко порівнює красу рідного краю з писанками. У його поемі «Княжна» читаємо: «Село на нашій Україні, неначе писанка...».

«Гарна, як писанка» – з давніх давен кажуть про гарну, вродливу дівчину. У віночку з польових квітів, у різнокольорових стрічках, у барвистому вбранні вона й справді, мов писанка.

Писанка – це куряче, гусяче, або ж страусове яйце, орнаментоване людиною (писанкаркою), барвистим розписом.

Слово «писанка» походить від «писати», тобто розписувати, прикрашати, орнаментувати.

Кілька років тому я відвідав Музей писанки в українському місті Коломиї, де знаходиться величезна виставка писанок із усього світу.

Відвідувач може легко спостерегти, що серед писанок народів світу орнаментика українських

писанок, зокрема Гуцульщини, вирізняється своєю неповторною красою, багатством декоративних візерунків, барвистістю, різноманітністю елементів і мотивів розпису, довершених композиційним ладом декору.

Тут, в коломиївській музеї, експоновані писанки моїх односельчанок-писанкарок Марії Тріфан, Ілени Готопили та Марії Марочко, а під ними підпис: «Писанки із Румунії».

Писанки і фарбовані різними кольорами яйця, як кажуть українці – гуцули – галунки, існують у багатьох народів світу, з ним пов'язано безліч легенд, повір'їв, звичаїв, традицій, обрядових ритуалів, які виникли ще в язичницьку добу і видозмінювались у суспільних формаціях, а після прийняття християнства набули нової функції, пов'язаної з ритуалами освячення пасок під час найголовнішого християнського свята – Великодня. Звідси і їх назва «великодні яйця».

Про українське писанкарство і взагалі про писанку, щороку, в час Великодних свят писалося в наших українських публікаціях Румунії. І я писав про історичні корені писанки, символіку, виготовлення, художньо-стильові особливості писанкового розпису, консервацію писанок і про майстрів цього народного мистецтва в нашому буковинському гірському селі Ульмі.

Український письменник, режисер, народний і політичний діяч О. Довженко про писанку сказав: «Писанка – це неповторне багатство. Його треба берегти, як безцінний скарб! Нам слід пишатися ним перед усім світом».

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

НЕБИЛИЦІ З ДІДУСЕВОЇ СКАРБНИЦІ

ЧОРТ У ДЗВОНІ, А ДІДЬКО В КЛЕПАЛО

*Коби, любко, не вороги,
А й не моя мати,
То ходив бих під віконце
До твоєї хати...»*

Мій дідусь, хоч і дуже любить свої маржинки (корову Міцику, телічку Бриндушку та бичка Говдишка), але коли доглядає за ними («обходить» їх, як він каже), то часто чути з хліва його різкий голос: «Ану, Міці', ступи лабу, флуди ти тоти!», «Фарту, Бринду', бо зараз дустанеш по будзі!» чи «Назад єс увер сіно, Говди', вовча би тебе роздерла!». Я посміхаюся крадькома, уявляючи, як би то дідусь обороняв свого Говдишка, якщо би на нього напала вовча, бо він тільки кричить на свої рогаті, мовляв, «ото маржина гія аби мала муштру та решпект до ґазди», а щоб вдарити їх прутом – боронь боже! А ті березові прутки, що стоять на полиці, здавна павутинням заплетені.

Одного разу я почула, як дідусь ляв свого Говдишка: «Ану, ступи лабу, Говди', не чуєш!.. Не чув би-с дзвони у П'ятницю Великодну!». Мене дуже розсмішило його лихослів'я, а дідусь до мене:

– Не смійса, дівко, бо ти й сама у П'ятницю Великодну не учуєш дзвони, ніхто не дзвонит тогди, лиш клепают у клепало, бо дзвони яжут у Четверь Живний. Не дай Боже, аби їх хтос учув так, як чув Плондей!

– А як чув їх? – запитала я, хочай добре знала, що дідусь і непитаний розкаже.

– А так, приказував мені муй прадід Николай Поляк, бо ми із Польщі родом, за тото нам кажут у селі «Поляки», а ун писавса Небиляк, не Трайста. Ото лиш діда переписав нотариш на Трайсту, аби муг дустати землю у Пішітори уд одного Трайсти, а удтак назад переписав 'го на Небиляка, але ми, всі діти, осталиса Трайстами. Мене дуже любив прадід і кожду суботу брав на Коштіль у корчму до Толіяна, там купував мені маленький погарчік горівки, хліба білого та й даробку солонини паприджаної, вадь кирнадза, а йдучи дорогов, приказував міні всякі небилиці, як я тобі тепер. Та казав, што пуд Погором жили Плондей, ади – предки сих, што тепер сидят на Осої. А оден із них, Василь, молодий легінь, у саме велике говіння заспівав собі:

*«Аби дзвони не дзвонили,
Тучі би й не били,
Коби, любко, не вороги,
Ми бих са любили...»*

А тото ун собі тужив, бо єго мама не хотіла, аби са пубрав із дівков Канюччинов, а коли учула, як співає, зачала гікати на него: «Агі, на тебе, безбожнику, не співай у говіння!», а ун і за тото заспівав май дуже. «Не чуєш, Луципере! – гілікала стара. А не чув би-с дзвони, аж не чуєш!». «Та, чую», – удповів легінь. «Но, тогди, аж чуєш та не заб'єш собі писок, аби дав Бог аби-с чув дзвони у П'ятницю Великодну!» – прокляла єго.

Кажут, што коли проклинає мама, ото са сповняє, а оно є правда, бо Василь таконь у оту Великодну П'ятницю учув дзвони. Церковник дзвони заязав, б'є у клепало, а Василь хреститса з перепуди, бо чує дзвони. І так дов своєї старости, кожду Великодну П'ятницю, уд самих опуноч дов суботних опуноч чув дзвони – неперестанно му дзвонило у голові. Тікав саракул, куди муг, прятавса у дзвори, ліса, але пусто.

Та не хотів іти на тот світ із таким проклятьом на душі, а пушов до старої Дінцихи на Діл, аби го тота научіла, што має чинити, бо стара розуміласа на усьому лихому.

«Та, неборе, мусиш у саму Великодну П'ятницю удрапатиса на церков із клепалом та, чим учуєш дзвони, зачни клепати, та клепай, доки нечисте не перестане дзвонити у твоюй голові. Так учиниш, бурше не будеш чути ніякі дзвони», – намовила го стара.

Давно ота стара церков не була така висока, як сіся. Удрапавса Василь на дах, та у самі опуночі на Великодну П'ятницю давай клепати! Люди, як учули клепало серед ночі, подумали, што дес горит, ухопили відра, але нігде не виділи ватру та збіглиса перед церкви, а тото лізе з даха Василь Плондей.

«Ти што, іздурів», – закрічав на него пуп. «Та ади, так і так...» – розказав їм Василь свою біду.

Пуп услухав Василя та каже: «Ідіт, християни, спати, бо чорт б'є у дзвони, а дідько у клепало...». Люди розийшлиса по хижках, а Василь бурше не чув дзвони, бо скоро по Великодни умер.

Дитячі сторінки

Як бідний Манько святив паску

Українська народна казка

Жив де не жив один бідний чоловік, якого звали Маньком. Мався мізерно, так бідно, що в хаті більше було днів без хліба, як з хлібом. Наближався Великдень. Люди намололи борошна, назбирали яєць, печуть, варять, смажать. А в хижі Манька – ніяких приготувань. Журиться Манько, журиться і його жінка. Жаль їм малих дітей, що не будуть бачити на свято ані сиру, ані масла, ані калачів...

– Чоловіче! – просить жінка Манька. – Іди до ґазди, позич борошна бодай на відробіток. Як бути на свято без хліба?

Рушив Манько по сусідах, а позичити не може, бо жив на бідній околиці. Дочувся Манько, що один ґазда перед святами намолов багато білого борошна. Він і до нього:

– Чесний ґаздо! Позичте борошна на відробіток. Прийде літо, піду вам косити. Нема з чого паску спекти.

– Ой неборе, я би тобі позичив, борошно у мене, нічого гнівити Бога, є. Та по Великодню я збираюся віддавати доньку, треба мені борошна на весілля.

Прийшов чоловік додому з голими руками.

– Та що тепер чинити? – каже жінка. – Яка ганьба, не буде чого й посвятити. Що люди скажуть?

– Не журися, жінко! Яюсь-то буде! Чи маєш ти бодай пару яєць, щоб було чим паску помастити?...

– Та стільки знайдеться...

Вийшов чоловік на цих словах з хати. Взяв кусень дерева і теше. Тесав, тесав і майстрував. Вийшла жінка на двір і питає:

– Що ти, чоловіче, робиш?

– Паску печу!

Жінка здивувалася, та все швидко зрозуміла. Чоловік не хоче, щоб люди бачили його велику бідність.

Змайстрував чоловік паску. Напалила жінка піч. Помастив чоловік паску жовтком з яйця, посадила

жінка паску до печі. Вийняла з печі, й самі не можуть надивуватись, яка вона красна.

Прийшов Великдень. Загорнув Манько свою паску до вишиваного рушника і поніс святити. Сталося так, що паску він поклав біля ґаздівської. ґазда дивиться, дивиться і не може надивуватись: «Як те сталося, що я не позичив йому й крихти борошна, а в нього паска така, що очі їсть?»

Коли закінчилася свята відправа, піп посвятив паски, ґазда хитро захопив паску Манька, поклав до свого кошика, а свою кинув йому на рушник і – гайда додому. Бо кожен хоче бути якомога швидше за столом. То вже такий давній звичай.

– Дивися, жінко! Піп покропив, і яке чудо сталося! – каже бідний чоловік своїй жінці, коли ножем справді вкраяв з паски для сніданку.

Жінка дивиться й не може надивитися. Приніс і ґазда свою паску додому. Бере ніж, щоб краяти, а паска... з дерева. – То, певно, святий пан Господь мене покарав, здерев'янив паску, що я не хотів позичити біднякові борошна, – виправдувався ґазда перед своєю родиною.

Дитячі сторінки

Великодні писанки

Слова Леоніда ПОЛТАВИ

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Весело, розповідально

1.Що за див-ні-ї я-єч-ка На-ша ку-роч-ка знес-ла!
2.На-вкру-ги бар-ви-сті кві-ти, Жов-ті, си-ні кві-точ-ки...

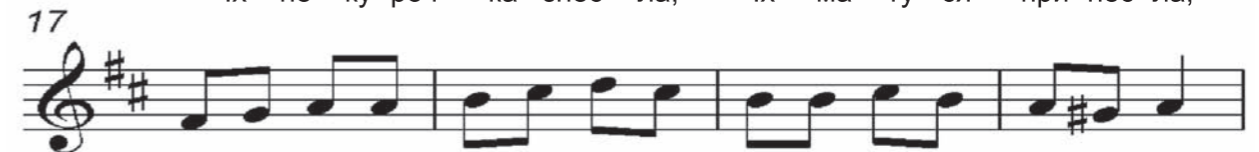
5 На-ма-льо-ва-не гніз-деч-ко, Ще й пта-ши-ноч-ка ма-ла,
9 Чи здо-га-ду-є-тесь, ді-ти, Що це? Пев-но-пи-сан-ки!

13 На-ма-льо-ва-не гніз-деч-ко, Ще й пта-ши-ноч-ка ма-ла,
Чи здо-га-ду-є-тесь, ді-ти, Що це? Пев-но – пи-сан-ки!

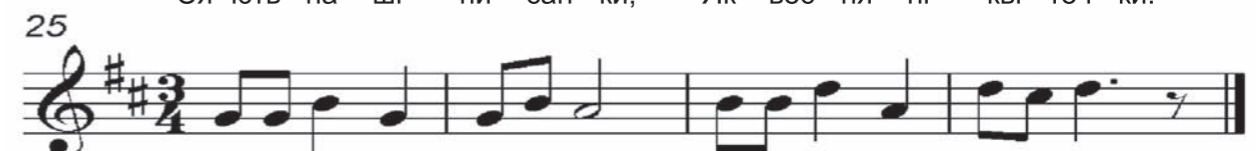
17 Їх не ку-роч-ка знес-ла, Їх ма-ту-ся при-нес-ла,

21 Ми гур-том роз-ма-лю-ва-ли Для свят-ко-во-го сто-ла:

25 Ся-ють на-ші пи-сан-ки, Як вес-ня-ні кві-точ-ки!

Ся-ють на-ші пи-сан-ки, Як вес-ня-ні кві-точ-ки!

Що за дивні яєчка
Наша курочка знесла!
Намальоване гніздечко,
Ще й пташиночка мала,
Намальоване гніздечко,
Ще й пташиночка мала.

Навкруги барвисті квіти,
Жовті, сині квіточки...

Чи здогадуєтесь, діти,
Що це? Певно – писанки!
Чи здогадуєтесь, діти,
Що це? Певно – писанки!

Їх не курочка знесла,
Їх матуся принесла,
Ми гуртом розмалювали
Для святкового стола:

Дитячі сторінки

ПЕКУН

(Гуцульська легенда)

У Гуцульському краю серед зелених гір є чимало долин і ущелин. Можна зустріти тут такі місця, де майже ніколи не потрапляє сонячне проміння. В одному такому яру з давніх-давен жив злий дух Пекун. За своє життя він ні разу не бачив сонця і не був далі свого яру.

Спочатку Пекун гуляв по землі і творив лихі справи. Дуже радів злий дух, якщо йому вдавалось переманити людську душу на свій бік. Одних він залякував своїм страшним виглядом, інших купував за золоті дукати. Але найбільше любив Пекун малих дітей. Якось перед Великоднем вийшов Пекун із схованки і помандрував у Карпатський край вербувати людей для нечистої сили і ганебних справ. У селі неподалік Коломиї злий дух побачив маленьку дівчинку, що малювала писанку. Застосовуючи свої чари, Пекун намагався заморозити дитину. Але маленька гуцулочка так захопилась роботою, що Пекун ніяк не міг привернути її увагу.

Нарешті йому вдалося вирвати писанку з дитячих рук, і він чимдуж помчав до схованки. Дитина плакала, а люцифер Пекун радів з дитячих сліз і задумав розбити писанку. Як тільки злий дух вдарив розписаним яйцем об виступ гірської скелі, писанка тріснула. Пекун почав трощити писанку, топтати її ногами.

Але тут сталося чудо: з решток писанки утворилися ланцюги. Пекун аж пащу відкрив від здивування. А тим часом чарівні ланцюги обмотали лапи і шию злого Пекуна і прикували його до стін та дна яру. Пекун спочатку легко, а потім з усієї сили почав рвати ланцюги.

З того часу злий Пекун живе в темному яру і не бачить світу білого. Двадцять ланцюгів міцно і надійно тримають злюку в темноті і сирості.

Із цієї криївки він висипає своїх слуг – малих чортенят на обзорини по цілому світу. Коли вони повертаються, Пекун питає у них, чи люди

живуть у згоді. Якщо почує, що гніваються чи сваряться між собою, тішиться, бо то його люди. І тоді ланцюги слабнуть, а злюка має нагоду підійти трошки ближче до людей. Далі питає чортенят: „Чи діти шанують родичів? Чи мирно живуть сусіди, а чи, може, сваряться? Чи жінки і дівчатка пишуть писанки, а чи ні?» Коли його посланці кажуть, що люди пишуть писанки, діти шанують батьків і сусіди живуть мирно, у злагоді, то Пекун плаче, бо ті, що пишуть писанки і виконують християнські заповіді співжиття, не можуть стати його людьми. Плачучи, чудовисько намагається зірвати ланцюги, але вони міцні і з кожною доброю справою на землі ці ланцюги стають міцнішими. Не пускатимуть Пекуна вони доти, поки люди пишуть писанки та живуть у злагоді.

Сподівається Пекун такого часу, коли люди пересваряться між собою і перестануть писати писанки. Аж тоді він зможе вирватись на волю і запанувати між всіма. Аж тоді настане кінець світу. Сподіваємось, що не вдасться Пекунові дочекатись такого часу, бо діти наші шанують батьків і разом з ними пишуть писанки.

(«Подарунок на Великдень» – Дрогобич, 1994).

Дитячі сторінки

Леонід ГЛІБОВ

Писанка

Маленькі дітки, бувайте здорові,
На крильцях весни я прибув.
Збирайтесь послухать моєї розмови:
Я писанку вам роздобув.
Орлята-синочки, чечіточки-дочки,
Цілісіньку ніч я не спав,
Мережечки всякі, кругом поясочки
Та ще й золотцем малював.
Чудове яєчко, маленький замочок
У дверечки я приладнав,
Не простий білочок, не круглий жовточок
Всерединку я заховав.
Лежать там рядочком дві Божії квітки –
То розум і правда свята.
У першу квітку – голівку вбирайте
І добренько буде вам жити,
А другу до серденька ви прикладайте,
І будуть вас люди любити.

Роман ЗАВАДОВИЧ

Великдень

Котилася писаночка
Згори на долину,
Прикотилась простісінько
До нас у гостину.
А за нею йде Великдень,
Несе білу паску,
Дзвонить в дзвони, розсипає
Радощі і ласку.
А на кінці гагілочки
Хороводом в'ються,
Пісеньками видзвонюють,
Гомонять, сміються.
Відчиняймо воротонька,
Гостоньки вітаймо,
«Христос воскрес!» – разом з ними
Усі заспіваймо.

Вельмишановна українська громадо!

Редакція освітянських видань (м. Київ, Україна) з метою об'єднання українців з усіх куточків світу та допомоги у вихованні їхніх дітей в українському дусі розпочинає безкоштовне поширення популярного серед учителів початкових класів та вихователів дошкільних навчальних закладів України часопису «Розкажіть онуку» серед українців, що проживають за межами нашої країни.

За вашим бажанням ми щомісяця надсилатимемо Вам примірник нашого часопису у pdf-форматі. Про згоду щодо розсилки часопису «Розкажіть онуку» просимо повідомити за електронною адресою в системі «Google»:

(www.google.com.ua): osvita@ukr.net

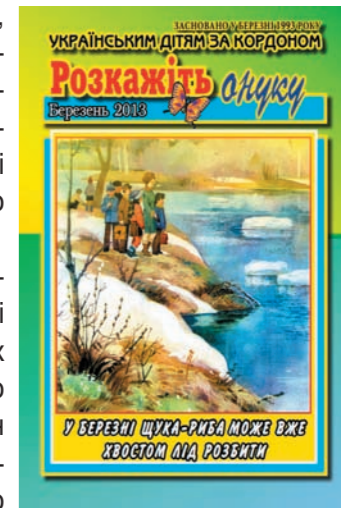
Якщо Ви бажаєте отримувати наш часопис на іншу електронну адресу – також повідомте про це.

Покладаємо надію, що наш часопис «Розкажіть онуку» допоможе Вам у вихованні дітей у дусі любові й пошани до всього українського.

Ми також сподіваємось, що вчителі і вихователі українських дітей долучаться до створення іно-онлайн версії часопису «Розкажіть онуку», якщо надсилатимуть до нашої електронної скриньки в системі «Google» osvita@ukr.net свої педагогічні роздуми, методичні поради, сценарії свят та інший дидактичний матеріал: казки, вірші, малюнки, приказки та скоромовки, цікаві завдання, вправи тощо.

З повагою та надією на плідну співпрацю!

Павло Катунін – автор ідеї та керівник проекту,
Софія Шевчук – відповідальний редактор,
Дмитро Буравченко – редактор-адміністратор.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЧЕСНИЙ ТОРГ

(Верхнянська бувальщина)

Старожили говорять, що «такого міштокаря¹, як був лужанин Ілько Лазарчук – конем світ обуйди, але другого не найдеш». Страх любив сміятися з чужої біди. Бувало, найме косарів, а коли вони сядуть обідати, і поки обідають, він одному держак коси надломить, іншому заховає брус, або вимаже косу часником, після чого сміється, аж по траві качається, бо така коса, поки її не виклепаєш зо три рази, не рубатиме траву. Що мали робити бідні косарі?.. Вже й домовлялися з ним, що тільки так ідуть косити на його поле, якщо він за цілий день не наблизиться до них. Лужанин погоджувався, але день перед тим понавстромлював у землю залізних прутів, а до вечора – у всіх косарів поламани коси.

Або, буває, повертаються жінки з Коштіля з повними кофами ропи, а він до них:

– Заходьте, молодички, заходьте – припочинете, а Маріка вам штос перекусити даст, ще й погар сливлянки уп'єте.

– Боже дай вам здоров'я, газдо! – дякують жони, кладучи важкі кофи на присьбу перед хатою і заходять до середини.

– Маріко, – гойкає на дружину лужанин, – ану, дай штос жонам перекусити, доки я принесу з повниці² пляшку з сливлянкою.

Та поки Маріка наріже хліба та сала чи ковбаски, лужанин успіє не тільки пляшку винести, а й ропу з кофей спорожнити у свою бочку і наповнити їх водою.

Та одного разу лужанин дуже захворів, а дохтор Кермеші з Коштіля сказав йому, щоб їв м'ясо з бурсука, тоді геледить³, але не раз-двічі, а хоч дванадцять день, цілого бурсука щоб з'їв.

Йде Лазарчук до корчми шукати Цуранюка і, знайшовши, починає вихвалити його:

– Такого гайташа⁴, як ти, Цуранюку, не є на цілу Верхнянку.

– Ані такого брехача, як ти, Лазарчуку, бурш не є.

– Но, і тото може бути, хто може знати?... – посміхається Лазарчук.

– Так є бізуно! – підтверджує Цуранюк.

– А за одного бурсука кулько запросиш?

– Много не запрошу, Лазарчуку, бо ти скупіндяк.

– А ти запроси та увидиш, ци єм скупіндяк, чи ні.

– Даш два баранчики?..

– Дам, Цуранюку, як би-м не дав.

– Тоді биймо руки!

– Биймо, як не бити за чесний торг, – сказав Лазарчук і простяг Цуранюкові руку.

«Бізуно бетежен лужанин, што дає за бурсука два баранчіки», – міркував Цуранюк, ходячи дебрями, щоб вполювати бурсука, та де...

Два дні дерся гущаками, а на третій вполював лисуна.

– Дивись лиш, який ситий, напасть, скільки курей єс задушив, куме? – приказував Цуранюк, здиранючи хутро з лисуна, і враз йому в голову залетіла думка:

– Чорт би тя забрав із лужанином, не з одного верхнянця ти бив сміх, а тепер настав і твуй шор, так будеш жерти лисуна, што в ухах ти буде пукати, а я собі попоім баранину.

Приносить Цуранюк до лужанина «бурсука», а той ставить пляшку з сливлянкою на стіл і гойкає на слугу:

– Ану, Васаліє, іди заколи двох баранчиків та дивиса, котрі май ситі: того вакишистого та ще й того з чоплаками, бо вже б'є. Та дивиса, файно їх облупи, аби ні волоска вовни на м'ясі не було.

Випили газди, погомоніли, лужанин наказав віднести баранчиків до Цуранюка додому, і все – чесний торг!

Лужанин з'їв бурсука, виздоровів, наче йому хворобу рукою зняло, ходить знову червоний, як рак, і веселий, з людей знову збиткується, а зустрівши Цуранюка, до землі поклонився і дякує за бурсука.

– Та йди до дідька, Лазарчуку, бо ти жер не бурсука, а лисуна... Лисуна!.. Розумієш?! Ли-су-на!..

– Ану, лиш дивиса, а Кермеші казав, што лиш м'ясо із бурсука допомагає, но кажи сам, Цуранюку, який тото дохтор, аби не знав, што й м'ясо з лисуна допомагає?..

– запитав його спокійним голосом лужанин.

– Лазарчуку! – трохи не скрикнув Цуранюк.

– Што?

– Ти жер лисуна вмісто бурсука, розумієш?!

– Чого ричеш, Цуранюку, ти тоже ізжер Семенюкових псів Тарка та й Балана вмісто баранчиків...

Цуранюк випулив очі, як цибулі, а лужанин підморгнув йому і, відходячи, додав:

– Чесний торг, Цуранюку, чесний торг.

1 Міштокарь – бешкетник.

2 Повниця – підвал.

3 Геледити – виздоровляти.

4 Гайташ – мисливець.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Василь СИМОНЕНКО

НАЇВНЕ ДІВЧИСЬКО

(Скорочено)

Вітер лагідно підштовхував її в спину. Вона вимахувала сумочкою і загавала з вітром – підставляла йому рум'яні щоки або раптом обкручувалася на одній нозі, і він грайливо окреслював її непорочний стан. Дівчина відчувала, що на ній зустріються цікаві погляди, і їй це явно подобалося. Може, вчора, а може, тільки но ранком вона відкрила в собі жінку і трепетно переживала це відкриття.

Дівчина йшла на роботу. Цілий вечір і ранок мати починала її інструкціями і годувала повчаннями, а вона дослухалася лише незрозумілої бентеги свого єства. Ну й що, коли вона вперше йде на роботу?

Колись вона й до школи йшла вперше, а потім це стільки разів повторювалося, що аж обридло.

– Тато насилу підшукав тобі місце, – наставляла мати. – Тримайся його. Робота чиста і люди там гарні.

Подумаєш, люди там хороші! Ніби в іншому місці немає ще кращих. Ось вона стоїть в автобусі, і всі на неї дивляться такими добрими очима. Хіба в поганих людей бувають добрі очі? І взагалі хіба погана людина стане дивитися на гарну?

Вона випурхує з автобуса і, заграючи з білим сніговієм, біжить до заводоуправління.

– Я прийшла на роботу. Мене звуть Оксана Оришечко, – на повному серйозі доповідає вона вже підтопаному чолов'язі з темними очима і галявиною серед чорної чуприни.

– Ага. Дуже приємно, – відповідає той і міряє її лівим поглядом. – Я голова завкому Крекотень. Для відвідувачів товариш Крекотень, для вас – Микола Панасович.

Він запалює цигарку і не дуже доречно запитує.

– Де вчилися друкувати?

– У мамі. Вона друкарка.

– Сідайте за машинку.

Він диктує їй метрів сорок бездумності з протоколу чи газети, а потім безбарвним голосом підбадьорює.

– Добре. Молодець. Зрідка це нам ставатиме в нагоді. А тепер підшійте газети, бо тут справжній кавардак. – І простує до свого кабінету.

Оксана мугиче пісеньку про сніг і вітер, газети тріпотять в її руках сірими крилами і слухняно лягають одна на одну. Вона з легеньким вихиласом огинає стола з підшивками і заходить до кабінету.

– Миколо Панасовичу, газети підшиті.

– От і добре.

Якусь хвилину чути лише його важке дихання.

– Якщо будуть відвідувачі, кажіть, що прийматиму з другої години. Зараз зайнятий. – Перед ним лежить розгорнутий журнал, у голосі його лінь і втома.

– А що мені робити? – вихоплюється в неї.

– Не спіши поперед батька в пекло, – несподівано переходить на “ти”. – Будеш потрібна – скажу.

Знічев'я вона гортає підшивки газет, друкує листа знайомій у село, скорботно заглядає в маленьке дзеркальце. Часом її викликає Микола Панасович:

– Надрукуй список заочників.

– Зніми копію з цього листа. Два примірники.

Стікає день.

Проповзає тиждень. На незриму вісь часу намотуються одноманітність і нудота. Шурхотять папери, і стукає серце.

– Коли вже я почну щось робити? – питає вона одного разу.

– Ти прекрасно справляєшся з обов'язками.

– А хіба в мене так і не буде справжнього діла?

– Справжнього діла? – Микола Панасович навіть усміхається. – Наївне ти дівчисько. Кожне діло справжнє. Так нас учать.

Вона починає щось палко доводити, а він поблажливо і докірливо хитає головою. Йому смішно чути її докази.

Він – син свого часу. Колись якось висунувся, його підняли і посадили в це крісло.

І він сидить. І сидітиме без жодних нарікань, доки не пересадять в інше. Як це завжди буває з людьми низької культури і убогої душі, совість його не турбує. Він навіть зверхньо дивиться на людей, особливо неспокійних, і вважає себе незамінимим. Порожнечу справді нелегко замінити чимось.

– Знаєте, Миколо Панасовичу, – несподівано для самої себе каже Оксана, – завтра я не прийду на роботу...

Вона не чує, що він бубонить їй услід. Вона вже біжить по східцях, сумочка викреслює кола, а в грудях оживає щось незмірно дороге і ніжне, відвойоване в байдужості. Оксані знов хочеться, щоб на неї дивилися. І справді, в автобусі вона ловить чийсь погляд. Ага, це он той чорнявий. Він зводиться з місця і пропонує:

– Сідайте, будь ласка.

– Я зараз сходжу, – прямує дівчина до виходу, – почувачи на собі його незвичайний погляд. Перед тим, як зійти, вона озирається, раптом показує парубійкові кінчик язика і виплигує на асфальт.

Вітер підхоплює Оксану на свої білі крила, вона кокетує з ним і зовсім не думає про те, що мама страждатиме від її нерозважного вчинку.

*По зелених маршрутах весни
повернулись лелеки в негоду
і на крилах своїх принесли
запах сонця і талого льоду.*

*Їм не завжди світив яснодень,
та лелеки в пугі не пристали.*

*Видно, вчились вони у людей
пам'ятати зелені причали.*

*Видно, це од людей у птахів:
через відстані, бурі і втому
повертались до рідних дахів,
до знайомого отчого дому.*

Петро ПЕРЕБИЙНІС

